

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Krakowie

LKR.410.19.2.2023

**Pan
Tomasz Gierat
Dyrektor
Ojcowskiego Parku Narodowego
Ojców 9
32-045 Sułoszowa**

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/062 Zarządzanie ochroną przyrody w parkach narodowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Ojcowski Park Narodowy, Ojców 9, 32-045 Sułoszowa (OPN lub Park).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Tomasz Gierat, Dyrektor od 26 lipca 2017 r. (<i>Dyrektor</i>).
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z ochroną przyrody parku narodowego i zarządzaniem jej zasobami.2. Opracowanie dokumentacji niezbędnej do planowania i realizacji ochrony przyrody parku narodowego i zarządzania jej zasobami.3. Realizacja zadań związanych z ochroną przyrody parku narodowego i zarządzaniem jej zasobami oraz ich wpływ na zachowanie i ochronę zasobów przyrodniczych parku.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2023 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych ¹ , z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontroler	Anna Stochel-Lukasińska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/82/2023 z 11 sierpnia 2023 r. i upoważnienie do kontroli nr LKR/123/2023 z 9 listopada 2023 r. (akta kontroli str. 1-2, 1084-1085)

¹ 31 października 2023 r.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna kontrolowanej działalności³

OCENA OGÓLNA

W latach 2019–2023 (do końca III kwartału) OPN prawidłowo realizował zadania związane z ochroną przyrody i zarządzaniem jej zasobami.

Struktura organizacyjna Parku była dostosowana do celów i zadań ochrony przyrody i zarządzania jej zasobami. Zadania te zostały uwzględnione w uregulowaniach wewnętrznych Parku. Kwalifikacje pracowników zajmujących się ochroną przyrody odpowiadały wymaganiom określonym w rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 kwietnia 2005 r. *w sprawie stanowisk oraz wymagań kwalifikacyjnych, jakie powinni spełniać pracownicy zatrudnieni na poszczególnych stanowiskach w Służbach Parków Narodowych*⁴, z wyjątkiem niewłaściwego kierunku wykształcenia jednego z 18 pracowników.

W 2019 r. Park przedłożył ministrowi właściwemu do spraw środowiska projekt Planu ochrony OPN. Procedowanie nad projektem zakończyło się w lipcu 2021 r. wydaniem przez Ministra Klimatu i Środowiska rozporządzenia ustanawiającego Plan ochrony OPN.

W okresie procedowania nad projektem Planu, Dyrektor OPN dwukrotnie (w 2017 r. i w 2020 r.) sporządził projekty zadań ochronnych (odpowiednio na lata 2018-2019 i 2020-2021), które przekazał właściwemu ministrowi w terminach umożliwiających zachowanie ciągłości prowadzenia działań ochronnych.

W sprawach istotnych dla funkcjonowania Parku, w szczególności określających sposoby udostępniania jego obszarów i infrastruktury turystycznej, Dyrektor OPN wydał stosowne zarządzenia.

Zadania ochronne zarówno przyjęte zarządzeniami ministra właściwego do spraw środowiska, jak i założone w ustanowionym Planie ochrony Parku, zostały zrealizowane, z wyjątkiem zadania dotyczącego pozyskiwania materiału nasiennego drzew leśnych, gdyż nie było konieczności przebudowy drzewostanu.

Zadania te były wykonywane przede wszystkim przez pracowników Parku w ramach środków własnych bądź pozyskanego dofinansowania ze środków z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), Funduszu Leśnego oraz środków unijnych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIŚ).

Jedynym zadaniem ochronnym zleconym do realizacji przez podmiot zewnętrzny było usuwanie nalotów, odrośli drzew i krzewów, koszenie i wywóz biomasy z muraw kserotermicznych i naskalnych. Wykonawca tego zadania został wyłoniony w ramach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

Monitoring przyrodniczy poszczególnych siedlisk był prowadzony z częstotliwością założoną w Planie ochrony OPN, w zakresie rodzaju siedliska, jego lokalizacji i powierzchni objętej monitoringiem, stanu ochrony siedliska.

W trakcie kontroli stwierdzono występowanie rozbieżności pomiędzy przebiegiem granic Parku, ustalonym w rozporządzeniu Rady Ministrów z 8 sierpnia 1997 r. w sprawie Ojcowskiego Parku Narodowego⁵, a danymi ewidencyjnymi Parku oraz zawartymi w Centralnym Rejestrze Form Ochrony Przyrody (CRFOP). Rozbieżności

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

⁴ Dz. U. Nr 89, poz. 753, dalej: *rozporządzenie w sprawie kwalifikacji pracowników Służb Parków Narodowych*.

⁵ Dz. U. Nr 99, poz. 607, dalej: *rozporządzenie w sprawie utworzenia OPN*.

wystąpiły już na etapie wydania ww. rozporządzenia w 1997 r., na którego treść Park nie miał wpływu.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej kontrolowanej działalności⁶

OBSZAR

1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z ochroną przyrody OPN i zarządzaniem jej zasobami

Opis stanu faktycznego

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie utworzenia OPN, Park zajmował powierzchnię 2145,62 ha. Wokół Parku utworzona została strefa ochronna, zwaną otuliną o powierzchni 6777 ha. Według stanu na 1 lipca 2023 r. powierzchnia ogółem Parku wynosiła 2163,2144 ha, w tym: 1033,9115 ha (47,80%) stanowiły grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym, 389,8471 ha (18,02%) grunty Skarbu Państwa własność Parku lub posiadanie samoistne, 27,1134 ha (1,25%) grunty Skarbu Państwa w innym zarządzie, 630,7467 ha (29,16%) grunty prywatne, 81,5957 ha (3,77%) grunty pozostałe m.in. gminne⁷. Ogółem powierzchnię Parku stanowiły w 69,23% (1497,5933 ha) lasy, 26,75 % (578,6599 ha) użytki rolne, 0,6% (13,0000 ha) wody, 0,01% (0,1956 ha) nieużytki, 3,41% (73,7656 ha) pozostałe. Obszary ochrony ścisłej stanowiły 13,52% (292,4100 ha) ogółem powierzchni Parku, obszary ochrony czynnej – 50,95% (1102,2900 ha) i obszary ochrony krajobrazowej 35,53% (768,5144 ha).

(akta kontroli, str. 1053)

W kontrolowanym okresie OPN zrealizował w granicach Parku wykupy gruntów o łącznej powierzchni 39,80 ha finansując je z dotacji pozyskanej z NFOŚiGW oraz środków własnych. Do Parku wpłynęło łącznie 19 wniosków dotyczących gotowości sprzedaży nieruchomości od osób fizycznych o łącznej pow. 31,02 ha.

(akta kontroli, str. 1051-1052)

Jak wyjaśnił Dyrektor OPN niedokonanie wykupu ww. nieruchomości wynikało z dwóch czynników:

- braku środków finansowych na zakup tych nieruchomości bądź braku możliwości uzyskania stosownej dotacji,
- zawyżenia przez sprzedawców ceny transakcyjnej wobec cen działek rynku lokalnego, tudzież cen podobnych transakcji zrealizowanych przez Park w danej lokalizacji w ostatnim czasie.

(akta kontroli, str. 1051-1052)

1.2. Rozporządzeniem Ministra Środowiska z 18 lutego 2013 r.⁸ nadano statut OPN, zgodnie z którym organizację wewnętrzną Parku stanowić miały m.in.: Pracownia Naukowo-Edukacyjna, Dział do spraw Ochrony Przyrody, Dział do spraw Udostępniania, Stanowisko pracy do spraw ochrony krajobrazu i zagospodarowania przestrzennego, Posterunek Straży Parku.

(akta kontroli, str. 3-5)

⁶ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Według danych otrzymanych z Parku.

⁸ Rozporządzenie Ministra Środowiska z 18 lutego 2013 r. w sprawie nadania statutu Ojcowskiemu Parkowi Narodowemu z siedzibą w Ojcowie (Dz.U. z 2020 r. poz. 271).

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym⁹ Ojcowski Park Narodowy posiadał jeden obręb ochronny, w skład którego wchodził obwód ochronny „Groty” podzielony na trzy obchody. W celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania działalności ochronnej teren Parku został podzielony na strefy: ochrony ścisłej, ochrony częściowej zbiorowisk leśnych, ochrony częściowej zbiorowisk nieleśnych, gruntów ekonomicznych – podlegających ochronie krajobrazowej (ochronie walorów widokowych), ochrony krajobrazowej – grunty prywatne w Parku. Za wykonywanie ochrony przyrody w obrębie ochronnym odpowiadał nadleśniczy Parku (konserwator obrębu), któremu polegał leśniczy (konserwator obwodu), odpowiedzialny za mienie w obwodzie ochronnym. Leśniczy wykonywał swoje obowiązki przy pomocy podleśniczych odpowiadających za powierzone im mienie obchodów ochronnych. Za ochronę mienia oraz zwalczanie przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody odpowiadała Straż Parku. Zadania ochronne określone w planie ochrony przyrody Parku wykonywane były przy pomocy pracowników Straży Parku i pracowników na stanowiskach pomocniczych. Udostępnianie Parku dla celów naukowych, edukacyjnych i turystycznych wykonywane był przez Dział Edukacyjno-Naukowy. Zadania z zakresu ochrony ekosystemów leśnych i nieleśnych oraz ochrony fauny realizowany był przez Dział ds. Ochrony Przyrody w skład którego wchodził: stanowisko głównego specjalisty ds. ochrony przyrody (kierownik Działu), stanowisko merytoryczne ds. ochrony przyrody, leśniczy, podleśniczowie, stanowiska robotnicze (brygada do spraw leśnych). Służby terenowe Parku wykonywały swoje zadania w siedzibie obwodu ochronnego Groty i w trzech obchodach ochronnych: Korytania, Złota Góra, Pieskowa Skała. Organem opiniodawczym Parku była Rada Naukowa¹⁰ powoływana przez Ministra Środowiska.

(akta kontroli, str. 6-60)

1.3. Zadaniem dotyczącym ochrony przyrody w Parku zajmowało się w kontrolowanym okresie (poza Dyrektorem OPN) łącznie 18 pracowników (Z-ca Dyrektora, pracownicy Straży Parku, Działu ds. Ochrony Przyrody, Działu ds. Udostępniania, Sekcji Administracyjno-Gospodarczej oraz Pracowni Naukowo-Edukacyjnej). W strukturze organizacyjnej Parku nie wydzielono komórki ds. zamówień publicznych, zagadnieniami tymi zajmowali pracownicy ww. komórek organizacyjnych. Z-ca Dyrektora, Komendant Straży Parku, leśniczy, podleśniczowie, główni specjaliści/specjaliści ds. ochrony przyrody, główni specjaliści/specjaliści ds. udostępniania, główni specjaliści/specjaliści ds. edukacji, pracownicy Pracowni Naukowo-Badawczej posiadali kwalifikacje wymagane na określonych stanowiskach wskazane w *rozporządzeniu w sprawie kwalifikacji pracowników Służb Parków Narodowych*. W jednym przypadku specjalista ds. edukacji posiadał wykształcenie wyższe, ale nie na kierunku wskazanym w cyt. rozporządzeniu. Sprawę tę szerzej opisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli, str. 61-62)

W okresie objętym kontrolą OPN przeprowadził sześć naborów na stanowiska związane z ochroną przyrody w Parku: jeden nabór na stanowisko Referenta w Pracowni Naukowo-Edukacyjnej, cztery nabory na stanowisko specjalisty ds. ochrony przyrody i jeden nabór na stanowisko specjalisty ds. edukacji. W ogłoszeniach o naborze na stanowisko specjalisty ds. ochrony przyrody jako wymagania zasadnicze wskazywano wykształcenie wyższe z zakresu leśnictwa lub nauk przyrodniczych, natomiast w ogłoszeniu o naborze na stanowisko specjalisty

⁹ Przyjętym Zarządzeniem nr 34/2019 Dyrektora OPN z dnia 17 października 2019 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu organizacyjnego Ojcowskiego Parku Narodowego.

¹⁰ W skład Rady Naukowej OPN na lata 2020-2025 wchodziło 20 osób.

ds. edukacji jako wymagania zasadnicze wskazano wykształcenie wyższe (bez wskazania kierunku), posiadanie uprawnień pedagogicznych, znajomość języka angielskiego na poziomie B2 oraz jako wymaganie pożądane minimum dwuletnie doświadczenie w pracy na stanowisku związanych z edukacją przyrodniczą lub/i kulturą.

Wszyscy wybrani w wyniku naborów pracownicy spełnili wymagania konkursowe. Ostateczny wybór nastąpił po przeprowadzonych rozmowach kwalifikacyjnych.

(akta kontroli, str. 63-83)

W okresie objętym kontrolą w OPN zorganizowano sześć szkoleń dla pracowników w zakresie:

- pracy nad aktami spraw (2 szkolenia łącznie 15 uczestników, szkolenie wewnętrzne – bez kosztów),
- szkolenie obronne (28 uczestników, szkolenie wewnętrzne – bez kosztów),
- bezpieczeństwo i higiena pracy (29 uczestników, szkolenie wewnętrzne bez kosztów),
- przeciwdziałanie mobbingowi (33 uczestników, koszt - 3,4 tys. zł),
- szkolenie z obsługi pętli indukcyjnych i systemu FM dla osób z dysfunkcją słuchu – w ramach przedsięwzięcia grantowego koordynowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (11 uczestników, koszt – 1,5 tys. zł),
- szkolenie z zakresu obsługi turystów z różnymi dysfunkcjami - w ramach przedsięwzięcia grantowego koordynowanego przez PFRON (21 uczestników, koszt 6,7 tys. zł).

(akta kontroli, str. 89)

Z ustnych wyjaśnień wybranych pięciu pracowników realizujących zadania związane z ochroną środowiska wynikało, iż wszyscy pracownicy dostrzegali potrzebę podnoszenia swoich kompetencji w zakresie ochrony przyrody i zarządzania jej zasobami, przede wszystkim w związku z ciągłymi zmianami uregulowań prawnych w tym zakresie. W kontrolowanym okresie nie organizowano szkoleń typowo w temacie ochrony przyrody. Pracownicy brali jednak udział różnego rodzaju szkoleniach i konferencjach organizowanych przez podmioty zewnętrzne (w tym on-line) m.in.:

- „Inwazyjne gatunki obce - charakterystyka gatunków i metody ich zwalczania” - szkolenie bezpłatne on-line organizowane przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska (GDOŚ),
- „Zamykanie projektów i okres trwałości” - szkolenie bezpłatne on-line organizowane przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych,
- „Centralny Rejestr Danych o IGO (inwazyjne gatunki obce)” - szkolenie bezpłatne on-line organizowane przez GDOŚ,
- „Szkola Krasu” organizowana przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego (dot. ochrony obszarów krasowych),
- Sympozjum Jurajskie (dot. ochrony zbiorowisk roślinnych oraz ochrony wód).

Część szkoleń pracownicy realizowali z własnej inicjatywy. Żaden z ww. pracowników nie zgłaszał pracodawcy potrzeb szkoleń dot. ochrony przyrody.

(akta kontroli, str. 90-94)

1.4. W latach 2019-2023 w OPN zostały przeprowadzone przez podmioty zewnętrzne m.in. następujące kontrole dotyczące zagadnień ochrony przyrody:

- 1) Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych przeprowadziła trzy kontrole w zakresie realizacji działań w ramach środków z funduszu leśnego w 2019 r., 2020 r. i 2021 r. W wyniku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości i nie wydano zaleceń pokontrolnych;
- 2) NFOŚiGW przeprowadził cztery kontrole dotyczące i realizacji przedsięwzięć „Modernizacja i doposażenie ekspozycji w Centrum Edukacyjno-Muzealnym oraz systemu oświetlenia naturalnej ekspozycji w Jaskini Łokietka w OPN”, „Ochrona ekosystemów OPN poprzez regulację stanu posiadania we wsi Prądnik Korzkiewski”, „Ochrona ekosystemów OPN poprzez regulację stanu posiadania we wsi Wola Kalinowska i Wielmoża” oraz „Ochrona ekosystemów OPN poprzez regulację stanu posiadania w Skale. Nieprawidłowości stwierdzono przy realizacji przedsięwzięcia „Ochrona ekosystemów OPN poprzez regulację stanu posiadania w Skale”. W wyniku kontroli stwierdzono, iż zakres rzeczowy objęty umową dofinansowania według stanu na dzień przeprowadzania kontroli nie został zrealizowany. OPN wystąpił z wnioskiem o aneksowanie umowy i przedłużenie terminu realizacji przedsięwzięcia. NFOŚiGW podpisał aneks do umowy dofinansowania, w wyniku którego przedłużone zostały terminy w zakresie realizacji zadania. W związku uzyskaniem przez Park prawa własności do działek położonych na terenie gminy Skala, w trakcie trwania kontroli NIK, OPN przygotowywał dokumentację do ostatecznego rozliczenia przedsięwzięcia;
- 3) kontrole projektów dofinansowanych w ramach programów operacyjnych: Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych przeprowadziło kontrolę w zakresie realizacji projektu POIS.02.04.00-00-0017/18 pn. „Ochrona czynna muraw kserotermicznych i naskalnych w Ojcowskim Parku Narodowym oraz utworzenia siedlisk zastępczych dla zagrożonych gatunków flory, w formie ogrodu” (nie stwierdzono żadnych uchybień/nieprawidłowości) oraz Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego przeprowadził kontrolę w zakresie realizacji projektu RPMP.06.01.01-12-0180/16 pn. „Zabezpieczenie ruin Zamku w Ojcowie z modernizacją infrastruktury turystycznej – etap I”. W wyniku kontroli stwierdzono wystąpienie wydatków niekwalifikowalnych w projekcie¹¹. Ostateczna wartość wydatków niekwalifikowalnych miała zostać ustalona przy wniosku o płatność końcową.

(akta kontroli, str. 1071-1074)

1.5. Źródłami finansowania działalności OPN były środki:

- budżet państwa – 16 499 tys. zł, w tym: w 2019 r. – 2 598 tys. zł, w 2020 r. – 3 548 tys. zł, w 2021 r. 2 870 tys. zł, w 2022 r. – 4 999 tys. zł, w 2023 r. (do 30 czerwca) – 2 484 tys. zł,
- przychody własne – 13 578 tys. zł, w tym: w 2019 r. – 2 344 tys. zł, w 2020 r. – 1 597 tys. zł, w 2021 r. – 3 673 tys. zł, w 2022 r. – 3 994 tys. zł, w 2023 r. (do 30 czerwca) – 1 970 tys. zł

¹¹ Za wydatki niekwalifikowalne uznano:

- kwotę 6 051,60 zł (dot. opracowania dokumentacji technicznej w części nie dotyczącej projektu),

- kwotę 619,17 zł (w związku z błędną interpretacją prewspółczynnika dot. VAT w 2018 r.). OPN złożył oświadczenie, iż realizując projekt nie jest w stanie odzyskać kosztu podatku VAT w ramach rozliczonych wniosków o płatność, jednocześnie zobowiązał się do zwrotu jeśli zaistniałyby przesłanki odzyskania podatku VAT.

- pozostałe: środki ze Starostwa Powiatowego, odsetki od depozytów u MF, równowartość opisów amortyzacyjnych) - 1 633 tys. zł, w tym: w 2019 r. - 229 tys. zł, w 2020 r. - 304 tys. zł, w 2021 r. - 281 tys. zł, w 2022 r. - 519 tys. zł, w 2023 r. (do 30 czerwca) - 300 tys. zł
- dotacje - 5 625 tys. zł, w tym: w 2019 r. - 609 tys. zł (fundusz leśny - 281 tys. zł, dopłaty do gruntów w ramach programów rolno-środowiskowych - 16 tys. zł, inne: POiŚ - 93 tys. zł i RPO Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 - 219 tys. zł), w 2020 r. - 1 175 tys. zł (fundusz leśny - 769 tys. zł, dotacje NFOŚiGW - 232 tys. zł, dopłaty do gruntów w ramach programów rolno-środowiskowych - 78 tys. zł, inne: POiŚ - 96 tys. zł), w 2021 r. - 747 tys. zł (fundusz leśny - 308 tys. zł, dotacje NFOŚiGW - 68 tys. zł, dopłaty do gruntów w ramach programów rolno-środowiskowych - 56 tys. zł, inne: POiŚ - 315 tys. zł), w 2022 r. - 1 126 tys. zł (fundusz leśny - 464 tys. zł, PFRON - 96 tys. zł, dotacje NFOŚiGW - 366 tys. zł, dopłaty do gruntów w ramach programów rolno-środowiskowych - 10 tys. zł, inne: POiŚ - 190 tys. zł), w 2023 r. - 1 968 tys. zł (fundusz leśny - 381 tys. zł, PFRON - 171 tys. zł, dotacje NFOŚiGW - 1 366 tys. zł, dopłaty do gruntów w ramach programów rolno-środowiskowych - 50 tys. zł).

(akta kontroli, str. 95-99)

W okresie objętym kontrolą przychody własne OPN stanowiły:

- wpływy z opłat za wstęp do obiektów parku lub na niektóre jego obszary - 12 225 tys. zł, w tym: w 2019 r. - 2 020 tys. zł, w 2020 r. - 1 305 tys. zł, w 2021 r. - 3 457 tys. zł, w 2022 r. - 3 622 tys. zł, w 2023 r. (do czerwca) - 1 821 tys. zł,
- wpływy z tytułu dzierżawy, najmu lub użytkowania nieruchomości - 561 tys. zł, w tym: w 2019 r. - 102 tys. zł, w 2020 r. - 110 tys. zł, w 2021 r. - 100 tys. zł, w 2022 r. - 185 tys. zł, w 2023 r. (do 30 czerwca) - 64 tys. zł
- wpływy ze sprzedaży produktów uzyskanych w ramach realizacji zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych (np. sprzedaż drewna) - 472 tys. zł, w tym: w 2019 r. - 157 tys. zł, w 2020 r. - 125 tys. zł, w 2021 r. - 56 tys. zł, w 2022 r. - 86 tys. zł, w 2023 r. (do 30 czerwca) - 48 tys. zł
- wpływy ze sprzedaży materiałów edukacyjnych, informacyjnych, naukowych - 319 tys. zł, w tym: w 2019 r. - 65 tys. zł, w 2020 r. - 57 tys. zł, w 2021 r. - 60 tys. zł, w 2022 r. - 100 tys. zł, w 2023 r. (do 30 czerwca) - 37 tys. zł.

(akta kontroli, str. 100-104)

Koszty poniesione w kontrolowanym okresie dotyczyły:

- wynagrodzeń i pochodnych - 15 958 tys. zł, w tym: w 2019 r. - 3 112 tys. zł, w 2020 r. - 3 422 tys. zł, w 2021 r. - 3 440 tys. zł, w 2022 r. - 4 197 tys. zł, w 2023 r. (do 30 czerwca) - 1 787 tys. zł
- zakupu materiałów, energii i usług obcych - 7 156 tys. zł, w tym: w 2019 r. - 825 tys. zł, w 2020 r. - 1 491 tys. zł, w 2021 r. - 1 814 tys. zł, w 2022 r. - 2 122 tys. zł, w 2023 r. (do 30 czerwca) - 904 tys. zł
- wydatków majątkowych - 4 757 tys. zł, w tym: w 2019 r. - 544 tys. zł, w 2020 r. - 667 tys. zł, w 2021 r. - 577 tys. zł, w 2022 r. - 2 613 tys. zł, w 2023 r. (do 30 czerwca) - 356 tys. zł
- inne (świadczenia na rzecz osób fizycznych, podatki, pozostałe koszty funkcjonowania, w tym: polisy ubezpieczeniowe, odszkodowania za szkody wyrządzone przez zwierzynę łowną itd. - 5 166 tys. zł, w tym: w 2019 r. - 1 155 tys. zł, w 2020 r. - 951 tys. zł, w 2021 r. - 1 165 tys. zł, w 2022 r. - 1 269 tys. zł, w 2023 r. (do 30 czerwca) - 626 tys. zł

(akta kontroli, str. 105-109)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na zorganizowaniu naboru i zatrudnienia stanowisku specjalisty ds. edukacji osoby posiadającej wykształcenie wyższe na kierunku innym niż określone w *rozporządzeniu w sprawie kwalifikacji pracowników Służby Parków Narodowych*. Osoba ta posiadała wykształcenie wyższe na kierunku filologia polska, ale jednocześnie dodatkowe kwalifikacje (m.in. uprawnienia przewodnika m.in. po OPN, prowadzenie zajęć dydaktycznych „Obsługa ruchu turystycznego” oraz kursów dla kierowników wycieczek szkolnych, uprawnienia pilota wycieczek zagranicznych, ukończone szkolenie język angielski w turystyce).

(akta kontroli, str. 61-83)

Dyrektor OPN wyjaśnił m.in., że zorganizowanie naboru, w celu zatrudnienia pracownika na stanowisku specjalisty ds. edukacji było związane ze zwiększającymi się potrzebami Parku w tym zakresie dot. wieloma obowiązkami i zadaniami edukacyjnymi realizowanymi przez Dział ds. Edukacji i Udostępniania Parku oraz zwiększaniem naszej oferty edukacyjnej. W trakcie naboru została złożona jedna aplikacja. Analiza tej aplikacji wykazała, iż osoba aplikująca posiada szereg potrzebnych na stanowisku umiejętności i uprawnień - wykształcenie wyższe polonisty z uprawnieniami pedagogicznymi. Ponadto posiadała znajomość języka angielskiego w mowie i piśmie (poziom B2) oraz języka ukraińskiego. Mając na uwadze zwiększającą się ilość turystów posługujących się językiem angielskim oraz w sytuacji zaostrzającego się konfliktu w Ukrainie, także zwiększającej się liczby turystów z Ukrainy ww. umiejętności były i są dla Parku nieocenionymi. Ponadto ww. osoba dysponowała innymi uprawnieniami i kwalifikacjami potrzebnymi na tym stanowisku. Wcześniej osoba ta była zatrudniona na stanowisku przewodnika po Jaskini Łokietka i Jaskini Ciemnej, gdzie dała się poznać jako osoba o wszechstronnej wiedzy z zakresu zarówno historii, geografii, geologii oraz przyrody Parku. W przedmiotowej sytuacji mamy do czynienia z zatrudnieniem osoby rzeczywiście formalnie niespełniającej wskazanych wymogów ww. rozporządzenia. Ale w tym wypadku należy wskazać, iż ustawodawca nie wskazał, iż zatrudnienie pracownika niespełniającego wskazane wymogi dot. wykształcenia jest zabronione z mocy rozporządzenia, a pracodawca zatrudnia osobę na dane stanowisko z uwagi na potrzeby jednostki, którą kieruje. Jeśli więc istnieją takie potrzeby, a nie można znaleźć osoby na dane stanowisko mimo upublicznionego stosownego ogłoszenia w mojej ocenie istnieje możliwość zatrudnienia takiej osoby. W przedmiotowej sytuacji zatrudniona osoba była już zatrudniana w Parku na stanowisku przewodnika i posiadała istotne dla Parku przy wykonywaniu zadań na stanowisku specjalisty ds. edukacji umiejętności i uprawnienia

(akta kontroli, str. 84-88)

Uwzględniając złożone przez dyrektora Parku wyjaśnienia NIK zwraca jednak uwagę, że wymogi kwalifikacyjne w stosunku do osób zatrudnianych na stanowiskach w służbach parku wynikają wprost z przepisów zawartych w *rozporządzeniu w sprawie kwalifikacji pracowników Służby Parków Narodowych*.

OCENA CZĄSTKOWA

Struktura organizacyjna i uregulowania wewnętrzne były dostosowane do celów i zadań ochrony przyrody i zarządzania jej zasobami. Kwalifikacje pracowników – wyjątkiem jednego (z 18) z niewłaściwym kierunkiem wykształcenia – odpowiadały wymaganiom kwalifikacyjnym, jakie powinni spełniać pracownicy zatrudnieni na stanowiskach w Służbie Parków Narodowych.

2. Opracowanie dokumentacji niezbędnej do planowania i realizacji ochrony przyrody NPN i zarządzania jej zasobami

Opis stanu faktycznego

2.1. W ramach prac nad projektem planu ochrony przyrody w OPN opracowane zostały następujące dokumenty:

- 1) „Plan ochrony zbiorowisk leśnych OPN i Obszaru Natura 2000 Dolina Prądnika PLH 120004 (stan na 1 stycznia 2014 r.)” zawierający m.in.:
 - podsumowanie wyników inwentaryzacji lasu (ogólna charakterystyka lasów, gruntów przeznaczonych do zalesienia oraz pozostałych gruntów, a także nieruchomości w zarządzie OPN, charakterystyka warunków przyrodniczych w zasięgu działania OPN, charakterystyka zasobów leśnych OPN, porównanie inwentaryzacji zasobów leśnych wg stanu na 1992 r. i 2014 r., zasoby drewna drzew martwych, ochrona czynna w drzewostanach OPN, zagrożenie ekosystemów leśnych, Obszar Natura 2000 „Dolina Prądnika, składniki planu OZL OPN Obszaru Natura 2000 „Dolina Prądnika”),
 - ochrona ekosystemów leśnych (zbiorowiska leśne OPN, siedliska leśne Natura 2000 w OPN)
- 2) „Plan ochrony gatunkowej flory OPN i Obszaru Natura 2000 „Dolina Prądnika” PLH 120004 (stan na 1 stycznia 2014 r.)” zawierający m.in.:
 - aktualny stan flory roślin naczyniowych OPN oraz zakres i efekty jej dotychczasowej ochrony,
 - plan ochrony flory OPN (generalna strategia ochrony flory, ochrona biotopowa, gatunki specjalnej troski kryteria wyznaczania, Natura 2000, inwazyjne gatunki obcego pochodzenia, hodowle zachowawcze i ogródki dydaktyczne, zakres niezbędnych badań uzupełniających),
- 3) „Operat ewidencji i klasyfikacji gruntów do planu zbiorowisk leśnych i nieleśnych OPN i Obszaru Natura 2000 „Dolina Prądnika” PLH 120004 (stan na 15 listopada 2012 r. zaktualizowany na dzień 1 stycznia 2014 r.)”
- 4) „Plan ochrony zbiorowisk nieleśnych OPN i Obszaru Natura 2000 „Dolina Prądnika” PLH120004 (stan na 1 stycznia 2014 r.)” zawierający m.in.:
 - geneza powstania i przemiany muraw w OPN przed podjęciem zabiegów ochrony aktywnej,
 - wpływ poszczególnych zabiegów ochrony aktywnej na zachowanie bogactwa gatunkowego muraw kserotermicznych,
 - przemiany muraw w wyniku aktywnej ochrony muraw kserotermicznych,
 - przegląd zbiorowisk muraw naskalnych i kserotermicznych,
 - zagrożenia zbiorowisk nieleśnych (muraw naskalnych i kserotermicznych), w tym: zagrożenia naturalne, zagrożenia antropogeniczne),
 - ocena stanu zachowania zbiorowisk nieleśnych OPN (muraw naskalnych i kserotermicznych) w kontekście dotychczasowych działań ochronnych,
 - ochrona i kształtowanie ekosystemów nieleśnych (muraw naskalnych i kserotermicznych),
 - ogólne zasady ochrony ekosystemów nieleśnych (muraw naskalnych i kserotermicznych), w tym: zasady kształtowania struktury przestrzennej zbiorowisk nieleśnych, zasady odsłaniania skał, zasady odtwarzania muraw kserotermicznych, ogólne zasady organizacji wypasu, kontrola uzyskanych efektów zabiegów ochronnych),

- geneza powstania i przemiany zbiorowiska łąk i ziołorośli przed podjęciem zabiegów ochrony aktywnej,
 - przemiany zbiorowisk łąk i ziołorośli w wyniku ochrony aktywnej,
 - wykaz zbiorowisk łąk i ziołorośli,
 - charakterystyka zbiorowisk roślinnych (łąk i ziołorośli),
 - zagrożenia zbiorowisk nieleśnych OPN (łąk i ziołorośli), w tym: zagrożenia naturalne i zagrożenia antropogeniczne,
 - ochrona i kształtowanie ekosystemów nieleśnych w OPN (łąk i ziołorośli),
 - ogólne zasady ochrony ekosystemów nieleśnych (łąk i ziołorośli), w tym: ogólne zasady ochrony zbiorowisk wodnych i szuwarowych, zbiorowisk łąkowych i pastwiskowych, ziołoroślowych, roślin niższych i grzybów,
 - typy zabiegów stosowanych i proponowanych dla osiągnięcia celów ochronnych w zbiorowiskach łąkowych i ich charakterystyka.
 - szczegółowe zalecenia ochronne.
- 5) „Hydrologiczne podstawy operatu ekosystemów wodnych OPN” zawierający: ogólną charakterystykę i położenie zlewni, sieć obserwacyjną, stany wody, przepływy charakterystyczne, tendencje zmian przepływów średnich miesięcznych i rocznych, przepływy maksymalne, odpływ gruntowy, wahania poziomu wód gruntowych, źródła OPN i jego otuliny, zagrożenia źródeł, zalecenia dotyczące ochrony źródeł, źródła na terenie OPN, koryto Prądnika, młynówki, zalecenia końcowe operatu ekosystemów wodnych, monitorowanie stanu stosunków wodnych.

(akta kontroli, str. 110-148)

Zakres przeprowadzonych prac oraz inwentaryzacji obejmował w części elementy określone odpowiednio w § 8 ust. 1 i § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody¹². Poza ww. operatami sporządzonymi na potrzeby opracowania projektu Planu ochrony OPN, Park dysponował innymi opracowaniami, przygotowanymi w oparciu o wieloletnie badania naukowe i analizy prowadzone na terenie OPN przez pracowników Parku oraz przez naukowców z krajowych jednostek naukowych¹³.

(akta kontroli, str. 149-161)

Z wyjaśnień Dyrektora Parku wynikało, iż Park posiadał wystarczające dane m.in. obejmujące: charakterystykę i ocenę uwarunkowań społecznych i gospodarczych ochrony parku narodowego, identyfikację potencjalnych i rzeczywistych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych, inwentaryzację zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości kulturowych z ich charakterystyką, oceną stanu i prognozą przyszłych zmian w zakresie niezbędnych do zaplanowania ochrony. Tym samym nie było konieczności opracowania, nowego, kosztownego dokumentu. OPN nie dysponował środkami finansowym wystarczającym na opracowanie wszystkich operatów, zdecydowano o ich przeznaczeniu na najpilniejsze i wymagające aktualnie operaty dot. ekosystemów leśnych, nieleśnych, flory i hydrologii. W tych ekosystemach na przestrzeni ostatnich 20 lat zaszły największe zmiany, stąd w pierwszej kolejności wymagały nowych opracowań. Posiadana przez Park dokumentacja umożliwiała opracowanie projektu Planu ochrony OPN, zgodnie ze wszelkimi zasadami, bez konieczności tworzenia nowej dokumentacji, która powielalaby posiadane dane. Dokumenty te wprawdzie nie posiadały w swoim tytule nazewnictwa przyjętego w rozporządzeniu, jednak swoją

¹² Dz. U. Nr 94, poz. 794

¹³ Opracowania sporządzone wcześniej, nie w ramach prac nad projektem planu ochrony OPN

treścią merytoryczną umożliwiły opracowanie stosownego projektu. Po uwzględnieniu uwag wnoszonych do treści projektu planu ochrony m.in. przez poszczególne komórki Ministerstwa Klimatu i Środowiska 6 lipca 2021 r. Minister Klimatu i środowiska wydał rozporządzenie w sprawie ustanowienia planu. Dzięki opracowaniu projektu planu ochrony w oparciu o posiadaną dokumentację, własne badania naukowe zaoszczędzone znaczne środki finansowe budżetu państwa.

(akta kontroli, str. 149-182)

Z informacji przekazanej przez OPN w dniu 11 lutego 2019 r. do Ministra Klimatu i Środowiska dotyczącej zaawansowania prac nad projektem planu ochrony Parku, wynikało, iż pierwotny projekt został opracowany w 2016 r. W międzyczasie zostały przeprowadzone trzykrotnie konsultacje społeczne, w konsekwencji których powstała obowiązująca na dzień 11 lutego 2019 r. wersja projektu planu ochrony uwzględniająca korekty tych pozycji projektu planu, które wzbudzały silne kontrowersje lokalnego społeczeństwa. Ww. projekt planu uzyskał pozytywną opinię jedynie Rady Gminy Skała. Rady pozostałych 4 gmin: Sułoszowa, Wielka Wieś, Jerzmanowice-Przebinia i Zielonki zaopiniowały projekt negatywnie, pomimo uwzględnienia większości ich uwag. Ostateczna wersja projektu miała zostać przedstawiona do zaopiniowania Radzie Naukowej Parku, a następnie przesłana do ministerstwa do dalszego procedowania.

(akta kontroli, str. 192-194)

W dniu 22 lipca 2019 r. OPN przesłał do Ministra Środowiska w celu ustanowienia w drodze rozporządzenia projekt „Planu ochrony dla Ojcowskiego Parku Narodowego”. W uzasadnieniu do przedstawienia ww. projektu zawarto szczegółowe informacje w zakresie prac nad projektem planu i trudności, na jakie w związku z tym napotkał Park. Z informacji tych wynikało, iż projekt planu był poddawany kilkakrotnie do zaopiniowania Radom Gmin, na terenie których zlokalizowany jest Park i jego otulina. Każdorazowo, mimo uwzględniania przez OPN w projekcie planu zgłaszanych przez poszczególne Rady Gmin uwag, jedynie Rada Gminy Skała opiniowała projekt pozytywnie, pozostałe 4 Rady – negatywnie. Biorąc pod uwagę fakt, iż obszar OPN przynależy w ok. 56,98 % powierzchni do Miasta i Gminy Skała, a do pozostałych 3 Gmin: Sułoszowa, Jerzmanowice-Przebinia i Wielka Wieś ok. 43,02 % powierzchni (Gmina Zielonki znajduje się tylko na obszarze otuliny Parku), pozytywna opinia Rady Miasta i Gminy Skała miała wymiar większościowy. W związku z uwzględnieniem szeregu uwag zgłaszanych przez Rady Gmin, a mimo to uzyskiwaniem negatywnej opinii do projektu planu, zdaniem Parku nie zasadnym były dalsze ustępstwa wobec uwag Rad Gmin w projekcie planu. Tym samym zdecydowano o przedstawieniu tej wersji projektu do ustanowienia przez Ministra Środowiska w drodze rozporządzenia.

(akta kontroli, str. 195-205)

W dniu 18 sierpnia 2020 r. Ministerstwo Środowiska przesłało uwagi do projektu planu ochrony OPN wniesione przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska oraz Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w ramach uzgodnień wewnątrzresortowych. Uwagi dotyczyły przede wszystkim uzupełnienia projektu planu o pewne zapisy bądź usunięcie pewnych zapisów, żeby zapewnić zgodność ze stanem faktycznym w zakresie roślin, zwierząt będących przedmiotem ochrony w ramach obszaru Natura 2000 Dolina Prądnika, zapewnienie zgodności zapisów dot. monitoringu siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt z poradnikami monitoringu Państwowego Monitoringu Środowiska, doprecyzowanie zapisów w zakresie celów ochrony poszczególnych ekosystemów, obszarów, działań ochronnych. Pismem z dnia 26 sierpnia 2020 r. OPN przesłał projekt planu

z naniesionymi zmianami. Większość uwag została uwzględniona przez Park, w przypadku nie uwzględnienia uwagi podawano uzasadnienie.

(akta kontroli, str. 206-215)

2.2. Analizie poddano wybranych celowo sześć zadań ochronnych na obszarach ochrony czynnej (wskazanych w Planie ochrony OPN) oraz podstawę tych zadań zawartą w opracowaniach przygotowanych w ramach prac nad projektem planu ochrony Parku. Każde z sześciu zadań ochronnych przyjętych do realizacji w Planie ochrony OPN miało swoje źródło w sporządzonych przez Park w ramach prac nad projektem planu ochrony opracowaniach.

Analiza wykazała, iż dla zadań:

- 1) pozyskiwanie materiału nasiennego drzew leśnych, niezbędne do prowadzenia przebudowy drzewostanu lub ochrony gatunków charakterystycznych dla danego siedliska w ekosystemach leśnych poprzez ręczny zbiór nasion. W opracowanym do potrzeb sporządzenia projektu planu ochrony OPN „Planie ochrony zbiorowisk leśnych OPN i Obszaru Natura 2000 „Dolina Prądnika” PLH120004 (stan na 1 stycznia 2014 r.)” ujęto przyjęte typy drzewostanów i orientacyjne składy gatunkowe odnowień (z uwzględnieniem siedlisk przyrodniczych w ramach obszaru Natura 2000 Dolina Prądnika) oraz leśny materiał podstawowy (w tym szkółki leśne);
- 2) ograniczenie występowania gatunków obcych, inwazyjnych w ekosystemach leśnych poprzez monitorowanie gatunków obcych, inwazyjnych oraz ręczne i mechaniczne usuwanie gatunków obcych, inwazyjnych. W „Planie ochrony zbiorowisk leśnych OPN i Obszaru Natura 2000 „Dolina Prądnika” PLH120004 (stan na 1 stycznia 2014 r.)” dla poszczególnych siedlisk przyrodniczych (m.in. ciepłolubne buczyny storczykowe, kwaśne buczyny, żyzne buczyny, łąka środkowoeuropejski i subkontynentalny, lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe) wskazano gatunki obce inwazyjne zagrażające danemu siedlisku oraz zadania ochronne, mające na celu zwalczanie tych gatunków (monitorowanie siedlisk i usuwanie gatunków obcych inwazyjnych);
- 3) ochrona zbiorowisk kserotermicznych i naskalnych w ekosystemach nieleśnych poprzez: wykaszanie roślinności, wycinanie drzew, krzewów i ich odrosli wraz z usunięciem biomasy, prowadzenie kulturowego wypasu zwierząt, usuwanie drzew, krzewów na ścianach skalnych, podsiew nasion rodzimych gatunków roślin kserotermicznych lub dosadzanie wyhodowanych okazów, prowadzenie corocznego monitoringu zbiorowisk kserotermicznych, usuwanie roślin gatunków obcych oraz ekspansywnych roślin gatunków rodzimych. W „Planie ochrony zbiorowisk nieleśnych OPN i Obszaru Natura 2000 „Dolina Prądnika” PLH120004 (stan na 1 stycznia 2014 r.)” dla poszczególnych zbiorowisk zaroślowych (kserotermiczne zarośla, zarośla wisienki stepowej, trawiasta murawa kserotermiczna, murawa zióloroślowa lebiodki i kłosownicy) wskazano zasady ochrony tych zbiorowisk, w tym: wykaszanie drzew i krzewów, usuwanie odrosli, usuwanie biomasy, wykopywanie pojedynczych osobników, wypas kóz i owiec, zabiegi wspomagające rozsiewanie gatunków murawowych (np. przenoszenie biomasy), zbiór nasion typowych dla muraw, służących do dalszego zasilania lub odtwarzania populacji gatunków pochodzących z tego samego lub pobliskiego stanowiska, założenie uprawy roślin murawowych, monitoring zbiorowisk;
- 4) ochrona gatunków specjalnego zainteresowania flory i fauny w ekosystemach nieleśnych poprzez: prowadzenie inwentaryzacji flory i fauny oraz monitoring procesów przyrodniczych, wzmacnianie populacji rzadkich i zagrożonych wyginięciem gatunków roślin, podsiew nasion lub dosadzanie okazów pochodzących z obszaru Parku lub jego bezpośredniego sąsiedztwa, zwiększanie liczby stanowisk cennych gatunków flory i fauny lub tworzenie stanowisk

zastępczych, reintrodukcję zanikłych elementów flory i fauny, grodzenie stanowisk specjalnego zainteresowania flory. W „Planie ochrony gatunkowej flory OPN i Obszaru Natura 2000 „Dolina Prądnika” PLH 120004 (stan na 1 stycznia 2014 r.)” wskazano gatunki specjalnego zainteresowania flory oraz zasady ochrony tych gatunków. W ramach zadań ochrony czynnej podano m.in. odsłonięcie stanowisk przez usunięcie drzew i krzewów oraz zalegającej biomasy, poszerzenie istniejących arealów poprzez podsiew nasion, tworzenie nowych stanowisk, w celu zmniejszenia ryzyka wyginięcia gatunków, objęcie stanowisk stałym monitoringiem przyrodniczym, przeprowadzenie inwentaryzacji (stworzenie kartogramu z arealu występowania oraz stopniem jego zarośnięcia przez drzewa i krzewy, ocena liczebności populacji, ocena żywotności populacji), zakładanie hodowli zachowawczych, reintrodukcja gatunków wymarłych

- 5) ochrona flory i fauny związanej ze środowiskami wodnymi poprzez: utrzymanie istniejących i odtwarzanie zanikłych stawów i oczek wodnych, renaturalizację przekształconych nisz źródłiskowych, inwentaryzację flory i fauny związanej ze środowiskami wodnymi, dążenie do eliminacji gatunków obcych;
- 6) ochrona procesów przyrodniczych w ekosystemach wodnych poprzez prowadzenie inwentaryzacji flory i fauny oraz monitoring procesów przyrodniczych.

W „Hydrologicznych podstawach operatu ekosystemów wodnych OPN” oraz „Planie ochrony zbiorowisk nieleśnych OPN i Obszaru Natura 2000 „Dolina Prądnika” PLH120004 (stan na 1 stycznia 2014 r.)” wskazano m.in. ogólne zasady ochrony zbiorowisk wodnych i szuwarowych, w tym konieczność wykonywania zabiegów w zakresie pogłębiania stawów i usuwania części szuwarowej z zaznaczeniem dokonywania tych zabiegów nie na całej powierzchni w jedynym czasie, aby nie uszkadzać i nie niszczyć strefy otulinowej wokół stawów. Przy regularnym oczyszczaniu stawów wskazano, że nie należy usuwać całkowicie glonów, ponieważ stanowią one bazę pokarmową dla kijanek. Wskazano również, iż należy wybudować korytarze migracyjne dla płazów i ptaków pomiędzy stawami. Znad stawów należy usunąć nawłóć kanadyjską gatunek który może stanowić zagrożenie dla różnorodności biologicznej w tych miejscach.

(akta kontroli, str. 183-191)

Analizie poddano sześć wybranych celowo zagrożeń wewnętrznych przyjętych w Planie ochrony OPN wraz zaplanowanymi działaniami, jakie miały być podejmowane, w celu eliminacji lub ograniczenia tych zagrożeń. Dla każdego z wybranych do badania zagrożeń wewnętrznych w Planie ochrony OPN założone zostały działania ochronne.

Analiza wykazała, iż następujące planowane działania dla wybranych sześciu zagrożeń:

- 1) niedostateczna liczba drzew martwych i obumierających w drzewostanach.
Planowane działania:
 - zwiększenie ilości martwego drewna przez pozostawianie do naturalnego rozkładu wiatrowałów, wiatrołomów lub drzew ściętych w związku z koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa odwiedzających,
 - pozostawianie martwych drzew stojących w miejscach niezagrażających bezpieczeństwu osób i mienia;
- 2) zmniejszanie się różnorodności przyrodniczej ekosystemów, w szczególności zanikanie i przekształcanie siedlisk przyrodniczych, wymieranie rodzimych gatunków grzybów, roślin i zwierząt, w tym w wyniku zubożenia puli genowej.
Planowane działania:
 - zachowanie lub odtwarzanie różnorodności siedlisk przyrodniczych.
 - zachowanie lub odtwarzanie właściwego stanu siedlisk, roślin, zwierząt

- i grzybów.
 - restytucja lub reintrodukcja wybranych gatunków specjalnej troski grzybów, roślin i zwierząt.
 - wzmocnienie miejscowych populacji roślin, zwierząt lub grzybów przez restytucję gatunków wymierających lub wymarłych.
 - usuwanie inwazyjnych gatunków obcych i ograniczanie liczebności gatunków stanowiących zagrożenie dla występowania gatunków o szczególnym znaczeniu.
 - monitorowanie zmian zachodzących w środowisku;
- 3) ubożenie składu gatunkowego zbiorowisk nieleśnych na skutek sukcesji wtórnej.
Planowane działania:
- koszenie ze zbiorem i wywozem biomasy lub kontrolowany wypas kulturowy,
 - usuwanie drzew i krzewów lub nitrofilnych bylin, pojawiających się w wyniku sukcesji wtórnej;
- 4) zarastanie skał drzewami i krzewami, powodujące zanik gatunków kserotermicznych, naskalnych roślin i zwierząt oraz ubożenie tych zbiorowisk.
Planowane działania:
- usuwanie drzew i krzewów oraz ich odrośli,
 - koszenie powierzchni, łącznie z ewentualnym wykopywaniem części podziemnej niepożądanego rośliności,
 - kontrolowany wypas kulturowy,
 - prowadzenie monitoringu skutków wypasu;
- 5) zanikanie zbiorowisk związanych z siedliskami podmokłymi i wodnymi.
Planowane działania:
- utrzymanie właściwych stosunków wodnych oraz co najmniej dobrego stanu ekologicznego i chemicznego wód powierzchniowych,
 - ręczne wykaszanie zbiorowisk podmokłych,
 - współpraca z samorządami gminnymi w celu racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi występującymi na obszarze Parku, w tym wodami przepływającymi przez obszar Parku;
- 6) opanowywanie siedlisk przyrodniczych przez gatunki obce.
Planowane działania:
- eliminacja inwazyjnych gatunków obcych przez wykaszanie i wykopywanie części podziemnych roślin,
 - edukacja społeczeństwa w zakresie właściwego doboru gatunków roślin do zakładania ogrodów lub rabat kwiatowych.

(akta kontroli, str. 183-191)

2.3. Pismem z dnia 12 października 2017 r. OPN przesłał do Ministerstwa Środowiska projekt zadań ochronnych Parku na lata 2018-2019.

(akta kontroli, str. 216)

W dniu 7 grudnia 2017 r. Zarządzeniem Ministra Środowiska ustanowione zostały zadania ochronne dla OPN na lata 2018-2019. W zarządzeniu zidentyfikowano istniejące i potencjalne zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne oraz wskazano sposoby ich eliminacji lub ograniczenia.

Jako istniejące zagrożenia wewnętrzne i planowane działania ochronne podano m.in.:

- 1) niekorzystny wpływ turystyki poprzez wydeptywanie i niszczenie roślinności przez pieszych i rowerzystów, zaśmiecanie i zanieczyszczenie, rozjeżdżanie dróg pobocznych. W ramach eliminacji lub ograniczenia zagrożenia wskazano organizację ruchu turystycznego m.in. poprzez modernizację i poszerzenie istniejących parkingów wraz z infrastrukturą, budowę pawilonu obsługi przy Jaskini Łokietka i schronu przeciwdeszczowego, remont zabezpieczeń

- technicznych (poręcze, zastawki, schody, konstrukcje drewniane i murowane);
- 2) niezgodny z siedliskiem skład gatunkowy drzewostanów na obszarach ochrony częściowej i związane z tym zmniejszenie odporności na niekorzystne czynniki biotyczne i abiotyczne. Dla eliminacji lub ograniczenia zagrożenia zaplanowano zwiększenie odporności ekosystemów leśnych, poprzez dostosowanie składu gatunkowego drzewostanów do warunków siedliskowych oraz prowadzenie cięć stabilizujących;
 - 3) zarastanie skał drzewami i krzewami, powodujące zanik gatunków kserotermicznych i naskalnych roślin i zwierząt, a w konsekwencji ubożenie tych zbiorowisk. Dla eliminacji lub ograniczenia zagrożenia zaplanowano usuwanie odrosli drzew i krzewów, na powierzchniach objętych zabiegami ochrony czynnej, koszenie powierzchni łącznie z ewentualnym wykopywaniem części podziemnej gatunków obcego pochodzenia oraz rodzimych ekspansywnych;
 - 4) zanikanie stanowisk i wymieranie rzadkich i zagrożonych gatunków roślin. Dla eliminacji lub ograniczenia zagrożenia 4 zaplanowano usuwanie obcych i rodzimych ekspansywnych gatunków roślin ze stanowisk gatunków rzadkich i zagrożonych, wzmocnienie populacji gatunków roślin rzadkich i zagrożonych poprzez podsiew ich nasion, posadzanie okazów pochodzących z hodowli, odtwarzanie stanowisk gatunków wymarłych na terenie OPN poprzez stosowanie podsadzeń;
 - 5) opanowanie siedlisk rodzimych roślin przez gatunki obcego pochodzenia. Dla eliminacji lub ograniczenia zagrożenia zaplanowano wykaszanie i wykopywanie części podziemnych roślin w miejscach szczególnie zagrożonych ekspansją gatunków inwazyjnych.
 - 6) zanik stawów i oczek wodnych i bytujących w nich płazów. Dla eliminacji lub ograniczenia zagrożenia zaplanowano utrzymanie stawów i oczek wodnych poprzez częściowe usuwanie roślinności wodnej i wykaszanie brzegów,

(akta kontroli, str. 217-241)

Pismem z dnia 27 listopada 2019 r. OPN przesłał do Ministerstwa Klimatu projekt zarządzenia w sprawie zadań ochronnych dla Ojcowskiego Parku Narodowego na lata 2020-2022 z prośbą o zatwierdzenie.

(akta kontroli, str. 242)

Zarządzeniem Ministra Środowiska z 13 stycznia 2020 r. ustalono zadania ochronne dla OPN na lata 2020-2022. Istniejące zagrożenia wewnętrzne jak i zaplanowane w celu ich eliminacji lub ograniczenia zadania ochronne były tożsame w latach 2020-2022 z tymi w latach poprzednich (2018-2019). Ponadto w ramach zadań ochronnych służących eliminacji zagrożenia dot. zaników stawów i oczek wodnych zaplanowano odtwarzanie stawów i oczek wodnych, a w ramach eliminacji lub ograniczenia zarastaniu skał drzewami i krzewami, które ubożenie zbiorowisk kserotermicznych i naskalnych zaplanowano wypas zwierząt.

(akta kontroli, str. 243-265)

2.4. W planie ochrony OPN w ramach obszarów i miejsc udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych i rekreacyjnych wskazano m.in.:

- cały obszar parku mógł być udostępniony pracownikom uczelni i instytutów naukowych do badań naukowych (nie więcej niż 35 osób wykonujących badania naukowe, w grupach nie większych niż 7 osób w jednym miejscu oraz nie więcej niż 100 osób odbywających zajęcia terenowe w grupach nie większych niż 20 osób w jednym miejscu,
- Ekspozycja przyrodnicza Parku „Hotel pod Łokietkiem” (maksymalna liczba zwiedzających 150 osób),

- Ośrodek Edukacyjno-Dydaktyczny „Hotel pod Kazimierzem” (maksymalna liczba uczestników zajęć 100 osób),
- Punkt edukacyjno-dydaktyczny w „Willi Korona” (maksymalna liczba uczestników zajęć 50 osób),
- Punkt edukacyjno-dydaktyczny w Złotej Górze (maksymalna liczba uczestników 200 osób),
- Ogród edukacyjny przy siedzibie Parku (maksymalna liczba zwiedzających 40 osób),
- Zamek w Ojcowie (maksymalna liczba zwiedzających 150 osób),
- Jaskinia Łokietka (maksymalna liczba zwiedzających 100 osób),
- Jaskinia Ciemna (maksymalna liczba zwiedzających 80 osób)

(akta kontroli, str. 266-379)

Zarządzeniem nr 19/2011 Dyrektora Parku wprowadzone zostały ogólne zasady udostępniania Ojcowskiego Parku Narodowego. Zgodnie z ww. zasadami Park miał być udostępniany dla celów turystycznych, edukacyjnych i naukowych. Wycieczki zbiorowe (zorganizowane) mogły zwiedzać park tylko pod opieką uprawnionego (przez Dyrektora Parku) przewodnika terenowego. Ilość uczestników obsługiwanych przez jednego przewodnika nie mogła przekraczać 50 osób. Organizowanie imprez turystycznych, sportowych i rekreacyjnych mogła się odbywać tylko o otrzymaniu zgody Dyrektora Parku.

W czasie pobytu na terenie Parku zabronione było m.in.:

- a) wędkowanie, rybołówstwo, chwytanie dziko żyjących zwierząt, płoszenia ich i zabijania, zbierania poroży zwierzyny płowej, niszczenia nor i legowisk zwierzęcych oraz gniazd ptasich i wybierania z nich jaj,
- b) ruch pieszy, rowerowy, narciarski, jazdy konnej wierzchem poza szlakami do tego wyznaczonymi i schodzenia z tych,
- c) pozyskiwanie, niszczenie lub uszkodzenie drzew i innych roślin,
- d) prowadzenie działalności handlowej (oprócz miejsc wyznaczonych),
- e) wspinaczki i eksploracji jaskiń poza miejscami wyznaczonymi,
- f) prowadzenie badań naukowych bez zgody Dyrektora Parku.

(akta kontroli, str. 784-785)

Zarządzeniem nr 20/2011 Dyrektora Parku z dnia 28 grudnia 2011 r. wprowadzono szczegółowe zasady udostępniania obszaru Parku do badań naukowych, monitoringu przyrodniczego oraz ćwiczeń terenowych i obozów naukowych. Zgodnie z postanowieniami ww. zarządzenia zezwolenia na prowadzenie badań naukowych wydawane miały być przez Dyrektora Parku na pisemny wniosek instytucji naukowych lub osób fizycznych, posiadających stopień naukowy. Monitoring przyrodniczy mógł być prowadzony przez:

- zewnętrzne instytucje lub osoby fizyczne na ich wniosek, po uzyskaniu zgody Dyrektora Parku,
- pracowników Parku po uzyskaniu zgody Dyrektora Parku,
- instytucje lub osoby fizyczne na zlecenie Parku, na podstawie zawartej umowy, określającej szczegółowe warunki realizacji i sprawozdawczości monitoringu.

Do badań naukowych i monitoringu udostępniany miał być cały teren Parku (obszar ochrony czynnej, ochrony ścisłej, ochrony krajobrazowej). Instytucja lub osoba otrzymująca zezwolenie była zobowiązana przedłożyć Dyrektorowi Parku sprawozdanie z przeprowadzonych w danym roku badań naukowych, najpóźniej do końca stycznia następnego roku kalendarzowego. Po zakończeniu tematu badawczego/monitoringu obowiązkowe było złożenie do Dyrektora Parku

sprawozdania końcowego, w terminie trzech miesięcy od zakończenia badań, a po opublikowaniu wyników badań jeden egzemplarz publikacji (lub nadbitkę autorską). Do ćwiczeń terenowych lub obozów naukowych udostępniany był cały teren Parku (obszary poddane ochronie czynnej, ścisłej i krajobrazowej), ale w miarę możliwości powinny być prowadzone na szlakach turystycznych lub w ich pobliżu. Zezwolenia na prowadzenie ćwiczeń terenowych lub obozów naukowych wydane miały być na wniosek instytucji naukowych i dydaktycznych. Organizator obozu naukowego był zobowiązany złożyć opracowanie końcowe z tematu obozu, w terminie do końca stycznia następnego roku kalendarzowego.

(akta kontroli, str. 818-825)

Zarządzeniem nr 7/2019 z 19 lutego 2019 r. ustalone zostały opłaty komercyjne korzystanie z udostępnionych walorów Ojcowskiego Parku Narodowego (w tym: ujęcia filmowe, fotografia, wykonywanie zdjęć, udostępnianie fotografii (w zapisie elektronicznym) będących w zasobach OPN, udostępnianie danych przestrzennych będących w zasobach OPN).

(akta kontroli, str. 830-836)

Zarządzeniem nr 13/2019 z 12 marca 2019 r. wprowadzono szczegółowe zasady udostępniania OPN dla turystyki pieszej, rowerowej, jazdy wierzchem oraz uprawienia narciarstwa turystycznego. Na terenie Parku udostępne są dla ruchu pieszego letniego oraz zimowego wyznaczone szlaki turystyczne, dla turystyki rowerowej wyznaczone szlaki rowerowe, dla turystyki narciarskiej wyznaczone szlaki narciarskie. W ramach ruchu turystyczne o zwiedzania udostępniano następujące obiekty na terenie Parku: Jaskinia Łokietka (wejście odpłatne), Jaskinia Ciemna (wejście odpłatne), Ruiny Zamku w Ojcowie (wejście odpłatne), Ekspozycja Przyrodnicza (wejście odpłatne), Park Zamkowy (wejście nieodpłatne), Jaskinia Krowia (wejście nieodpłatne), grobla pomiędzy stawami w Pieskowej Skale (wejście nieodpłatne). Osoby naruszające zakazy obowiązujące na terenie Parku wskazane w art. 15 ust. 1 ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹⁴ polegały sankcjom wskazanym w art. 127 ww. ustawy.

(akta kontroli, str. 786-791)

Zarządzeniem nr 14/2019 z 15 września 2019 r. wprowadzono regulamin dla przewodników i lektorów zajęć środowiskowych oprowadzających po Ojcowskim Parku Narodowym. Licencje przewodnika, lektora zajęć środowiskowych można było otrzymać po ukończeniu stosownego szkolenia

(akta kontroli, str. 826-828)

Zarządzeniem nr 3/2022 z 15 lutego 2022 r. wprowadzono uregulowania dotyczące udostępniania turystycznego obiektów OPN (Zamek w Ojcowie, Ekspozycja Przyrodnicza). W zarządzeniu wskazano, iż jednocześnie na platformie widokowej, w punkcie widokowym przed basztą, wewnątrz baszty obronnej /sali ekspozycyjnej w wieży bramnej mogła przebywać nie więcej niż 1 osoba na 15 m² powierzchni ww. obiektów (ograniczenie nie dotyczyło osób zamieszkujących we wspólnym gospodarstwie domowym).

(akta kontroli, str. 798-800)

Zarządzeniem nr 8/2022 z 30 marca 2022 r. ustalono regulamin turystycznego udostępniania oraz obsługi Jaskini Łokietka i Jaskini Ciemnej. W zarządzeniu wskazano limity w zakresie liczby osób mogących jednocześnie zwiedzać jaskinie: w Jaskini Ciemnej od 2 do 60 osób, w Jaskini Łokietka od 1 do 60 osób. Zwiedzanie jaskiń możliwe było tylko z udziałem przewodnika dyżurnego bądź uprawnionego przewodnika grup zorganizowanych. Cennik zwiedzania, terminy i godziny otwarcia

¹⁴ Dz.U. z 2023 r., poz. 1336, dalej *ustawa o ochronie przyrody*

jaskiń uregulowane miały być odrębnymi zarządzeniami Dyrektora Parku obowiązującymi w danym roku.

(akta kontroli, str. 792-797)

Zarządzeniem nr 9/2022 z 8 kwietnia 2022 r. wprowadzono regulamin turystycznego udostępniania i obsługi zamku kazimierzowskiego w Ojcowie. Zwiedzanie zamku udostępnione było odpłatnie, bez przewodnika. Cennik zwiedzania, terminy i godziny otwarcia zamku uregulowane miały być odrębnymi zarządzeniami Dyrektora Parku obowiązującymi w danym roku.

(akta kontroli, str. 801-803)

Zarządzeniem nr 21/2022 z 30 grudnia 2022 r. wprowadzono stawki opłat za udostępnianie obiektów OPN w 2023 r. (opłaty za udostępnianie i korzystanie z obiektów turystycznych oraz za udostępnianie i prowadzenie zajęć edukacyjnych w Parku). Zgodnie z przyjętym na 2023 r. cennikiem opłat obowiązywały opłaty za: zwiedzanie Jaskini Łokietka, zwiedzanie Jaskini Ciemnej, zwiedzanie Ekspozycji Przyrodniczej w Centrum Edukacyjno-Muzealnym wraz/bez projekcji filmu 3D, zwiedzanie Zamku Kazimierowskiego w Ojcowie, jak również opłaty za udostępnienie obiektów Parku i prowadzenie zajęć edukacyjnych w ww. obiektach (m.in. :szkolenia metodyczne dla nauczycieli, przewodników i lektorów zajęć środowiskowych, lekcje na terenie Parku i lekcje wyjazdowe dla uczniów placówek edukacyjnych, prelekcje - zajęcia dla osób dorosłych, wynajęcie sali, opinia przyrodnicza, noclegi).

W cenniku wskazano również osoby uprawnione do korzystania ze zniżek z opłat.

(akta kontroli, str. 804-817)

W kwestii ustalania zasad udostępniania obiektów OPN Dyrektor Parku wyjaśnił, że limity w zakresie liczby odwiedzających dany obiekt, które ujęte są w Planie ochrony Parku dotyczą liczby osób, które jednocześnie mogą przebywać w całym obiekcie. Natomiast limity wskazane w zarządzeniach Dyrektora dot. udostępniania obiektów OPN, związane są z zasadami ich zwiedzania przez grupy osób. Stąd też wartości wskazane w Planie ochrony OPN i w zarządzeniach Dyrektora nie są tożsame, zapisy Planu dotyczą potencjalnej pojemności obiektów, a zarządzenia ilości osób w jednej zwiedzającej obiekty grupie.

(akta kontroli, str. 1086-1087, 1092-1093)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania służące opracowaniu planu ochrony Parku, skutkujące ustanowieniem planu w 2021 r. Na pozytywną ocenę zasługuje także zapewnienie, w okresie procedowania nad projektem planu, ciągłości realizacji działań ochronnych poprzez terminowe opracowanie projektów zadań ochronnych oraz unormowanie kwestii związanych z udostępnianiem Parku.

OBSZAR

3. Realizacja zadań związanych z ochroną przyrody OPN i zarządzaniem jej zasobami oraz ich wpływ na zachowanie i ochronę zasobów przyrodniczych

Opis stanu
faktycznego

3.1. Obszar i granice OPN zostały ustalone *rozporządzeniem w sprawie utworzenia OPN*. Powierzchnia Parku od jego powstania uległa zmianom, zmieniła się także struktura własnościowa gruntów (w rezultacie ich wykupu od prywatnych właścicieli oraz jednostek samorządu terytorialnego).

(akta kontroli, str. 1054)

Wykonana w toku kontroli analiza przebiegu granic wykazała, iż przebieg granic wskazany w *rozporządzeniu w sprawie utworzenia OPN* nie jest zgodny

z przebiegiem granic wynikających z danych ewidencyjnych Parku oraz danym wykazanymi w Centralnym Rejestrze Form Ochrony Przyrody (CRFOP), co zostało opisane szerzej w sekcji *Stwierdzone Nieprawidłowości*.

(akta kontroli, str. 847-848, 855-856)

W kwestii zgodności przebiegu granic Parku pomiędzy danymi ewidencyjnymi OPN, a danymi zawartymi w CRFOP Zastępca Dyrektora podał, iż dane te są tożsame.

(akta kontroli, str. 1136-1137)

3.2. W planie ochrony OPN założono realizację następujących zadań ochronnych:

- a) na obszarach ochrony ścisłej - ochrona naturalnych procesów przyrodniczych poprzez prowadzenie inwentaryzacji flory i fauny oraz prowadzenie monitoringu procesów przyrodniczych oraz ustawienie tablic informacyjnych;
- b) na obszarach ochrony czynnej:
 - 1) ochrona cennych gatunków flory i fauny w ekosystemach leśnych i nieleśnych m.in. poprzez: pozostawianie drzew martwych do naturalnego rozkładu, wzmacnianie populacji rzadkich i zagrożonych wyginięciem gatunków roślin przez podsiew lub dosadzanie, zwiększanie liczby stanowisk cennych gatunków roślin i zwierząt lub tworzenie stanowisk zastępczych, reintrodukcję zanikłych elementów fauny i flory;
 - 2) pozyskiwanie materiału nasiennego drzew leśnych niezbędnego do prowadzenia przebudowy drzewostanów lub ochrony gatunków charakterystycznych dla danego siedliska poprzez ręczne zbiór nasion;
 - 3) ochrona upraw poprzez pielęgnowanie gleby w uprawach leśnych poprzez wykaszanie niepożądanych roślin;
 - 4) przeciwdziałanie szkodom w drzewostanach powodowanym przez zwierzęta poprzez zabezpieczanie upraw leśnych oraz odnowień naturalnych przez stosowanie preparatów odstraszających lub grodzenie;
 - 5) ograniczenie występowania gatunków obcych i inwazyjnych poprzez monitorowanie występowania gatunków obcych i inwazyjnych oraz ręczne i mechaniczne usuwanie tych gatunków;
 - 6) ochrona trwałości i naturalności drzewostanów oraz utrzymanie różnorodności biologicznej poprzez pozostawianie drzew obumarłych i obumierających, wyrwionych i połamanych w szczególności dziuplastych;
 - 7) odtwarzanie i ochrona łąk i ziołorośli poprzez wykaszanie ręczne lub mechaniczne roślinności łąkowej wraz z usuwaniem biomasy lub wypas;
 - 8) ochrona zbiorowisk podmokłych poprzez koszenie ręczne wraz z usuwaniem biomasy oraz usuwanie drzew i krzewów pojawiających się w wyniku sukcesji wtórnej;
 - 9) ochrona zbiorowisk kserotermicznych i naskalnych m.in. poprzez: wykaszanie roślinności, wycinanie drzew, krzewów oraz ich odrośli wraz z usunięciem biomasy, prowadzenie kulturowego wypasu zwierząt, posiew nasion rodzimych roślin kserotermicznych lub dosadzanie wyhodowanych okazów, usuwanie roślin gatunków obcych oraz ekspansywnych roślin gatunków rodzimych;
 - 10) ochrona krajobrazu poprzez usuwanie drzew, krzewów i ich odrośli oraz wykaszanie roślinności zielnej w miejscach o szczególnych walorach krajobrazowych;
 - 11) ochrona procesów przyrodniczych zachodzących w ekosystemach nieleśnych i wodnych poprzez inwentaryzację flory i fauny oraz monitoring procesów przyrodniczych;

- 12) ochrona fauny i flory związanej ze środowiskami wodnymi m.in. poprzez utrzymanie istniejących i odtwarzanie zanikłych stawów i oczek wodnych, renaturyzację przekształconych nisz źródłowych;
- 13) ochrona przeciwpowodziowa poprzez udrażnianie koryt cieków;
- 14) ochrona koryt cieków przed degradacją poprzez faszynowanie, umacnianie kamieniem wapiennym lub gabionem brzegów cieków, konserwację umocnionych brzegów cieków;
- 15) utrzymanie stawów w Ojcowie i Pieskowej Skale poprzez konserwację grobli, pogłębianie zamulonych stawów, usuwanie nadmiaru roślinności zarastającej stawy, konserwację doprowadzeni wody i mnichów.

c) na obszarach ochrony krajobrazowej:

- 1) nadzór nad lasami niestanowiącym własności Skarbu Państwa wykonywany na podstawie porozumienia ze starostą krakowskim m.in. poprzez wyznaczenie drzew do wycięcia według oceny stanu lasu, realizację zadań wskazanych w uproszczonym planie urządzenia lasu lub nadzór nad ich wykonywaniem;
- 2) ochrona siedlisk łąkowych przed naturalną sukcesją poprzez wykaszanie roślinności łąkowej i usuwanie biomasy;
- 3) ochrona zbiorowisk kserotermicznych i naskalnych m.in. poprzez wykaszanie roślinności, wycinanie drzew, krzewów oraz ich odrośli wraz z usunięciem biomasy oraz wypas, usuwanie roślin gatunków obcych oraz roślin rodzimych gatunków ekspansywnych;
- 4) ochrona gatunków specjalnego zainteresowania fauny i flory m.in. poprzez inwentaryzację flory i fauny oraz monitoring procesów przyrodniczych, wzmacnianie populacji gatunków specjalnej troski przez podsiew nasion lub dosadzanie okazów, zwiększenie liczby stanowisk cennych gatunków lub tworzenie stanowisk zastępczych, reintrodukcję zanikłych gatunków flory i fauny, grodzenie stanowisk gatunków specjalnego zainteresowania flory;
- 5) ochrona krajobrazu poprzez usuwanie drzew, krzewów i ich odrośli oraz wykaszanie roślinności zielnej,
- 6) kształtowanie krajobrazu dolin poprzez ogławianie wierzb;
- 7) ochrona nietoperzy poprzez utrzymanie dotychczasowych schronień nietoperzy w budynkach i tworzenie nowych podczas remontów oraz monitoring liczby nietoperzy w koloniach letnich w budynkach będących własnością Parku;
- 8) ochrona i rewitalizacja sadów poprzez prześwietlanie lub dosadzanie drzew.

(akta kontroli, str. 266-379)

Na obszarach ochrony ścisłej prowadzona była ochrona naturalnych procesów przyrodniczych (poprzez prowadzenie inwentaryzacji flory i fauny oraz prowadzenie monitoringu procesów przyrodniczych, ustawienie tablic informacyjnych). Zadanie było realizowane przez pracowników OPN w ramach obowiązków służbowych.

(akta kontroli, str. 964-1050)

Na obszarach ochronny czynnej realizowano następujące zadania ochronne:

- ochrona cennych gatunków flory i fauny w ekosystemach leśnych i nieleśnych;
- ochrona upraw poprzez pielęgnowanie gleby w uprawach leśnych;
- przeciwdziałanie szkodom w drzewostanach powodowanym przez zwierzęta;
- ograniczenie występowania gatunków obcych i inwazyjnych;
- ochrona trwałości i naturalności drzewostanów oraz utrzymanie różnorodności;
- ochrona zbiorowisk podmokłych;
- ochrona krajobrazu;

- ochrona procesów przyrodniczych zachodzących w ekosystemach nieleśnych i wodnych;
- ochrona fauny i flory związanej ze środowiskami wodnymi;
- ochrona przeciwpowodziowa;
- ochrona koryt cieków przed degradacją;
- utrzymanie stawów w Ojcowie i Pieskowej Skale.

Zadania te były realizowane własnymi siłami przez pracowników OPN. Wykonanie zadań potwierdzone było w sprawozdaniach wykonania rzeczowego zadań, gdzie wskazano rodzaj zadania, powierzchnię objętą zabiegami, koszty planowane i poniesione.

Zadanie ochrona zbiorowisk kserotermicznych i naskalnych wykonane zostało częściowo siłami własnymi częściowo przez wykonawcę zewnętrznego wyłonionego w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego (zadanie dofinansowane ze środków POIS, realizacja w latach 2019-2023).

Zadanie odtwarzanie i ochrona łąk i ziołorośli było realizowane własnymi siłami i częściowo przez Uniwersytet Śląski w ramach projektu „Zintegrowane podejście do ochrony ekosystemów przed inwazyjnymi roślinami obcymi w południowej Polsce IAS/EcoSystem CARE”.

Jedynym nierealizowanym zadaniem było pozyskiwanie materiału nasiennego drzew leśnych niezbędnego do prowadzenia przebudowy drzewostanów lub ochrony gatunków charakterystycznych dla danego siedliska (zadanie nierealizowane w związku z brakiem konieczności przebudowy drzewostanów).

(akta kontroli, str. 964-1050)

Na obszarach ochrony krajobrazowej realizowano następujące zadania ochronne:

- nadzór nad lasami niestanowiącym własności Skarbu Państwa wykonywany na podstawie porozumienia ze starostą krakowskim;
- ochrona siedlisk łąkowych przed naturalną sukcesją;
- ochrona zbiorowisk kserotermicznych i naskalnych;
- ochrona gatunków specjalnego zainteresowania fauny i flory;
- ochrona krajobrazu;
- kształtowanie krajobrazu dolin;
- ochrona nietoperzy;
- ochrona i rewitalizacja sadów.

Zadania te były zrealizowane przez pracowników OPN. Wykonanie zadań potwierdzone było w sprawozdaniach wykonania rzeczowego zadań, gdzie wskazano rodzaj zadania, powierzchnię objętą zabiegami, koszty planowane i poniesione.

(akta kontroli, str. 964-1050)

Dyrektor Parku wyjaśnił, iż w celu wykonania zabiegów pielęgnacyjnych na obszarach cennych przyrodniczo należących do osób fizycznych otrzymano od 11 właścicieli gruntów stosowne zgody. Zabiegami ochrony czynnej¹⁵ objęto powierzchnię 0,56 ha. Na III i IV kwartał 2023 r. po podpisaniu umowy o dotację pomiędzy OPN a NFOŚiGW zaplanowane były zabiegi pielęgnacyjne na pow. 3,85 ha.

(akta kontroli, str. 1051-1052)

W okresie objętym kontrolą OPN planował i realizował następujące zadania w ramach corocznych planów działania Parku:

1. Objęcie zabiegami ochronnymi powierzchni ekosystemów, będących w zarządzie parku narodowego (w ramach realizacji celów, o których mowa w art. 8 ust. 2

¹⁵ Według stanu na 6 września 2023 r.

ustawy o ochronie przyrody). Miernikiem określającym stopień realizacji celu była powierzchnia ekosystemów objętych w danym roku zabiegami ochronnymi.

2. Udostępnianie obszarów parków narodowych na zasadach określonych w planach ochrony, o których mowa w art. 22 *ustawy o ochronie przyrody* oraz w zarządzeniach dyrektora Parku (m.in. konserwacja i remonty infrastruktury turystycznej, zapewnienie obsługi informacyjnej dla odwiedzających obszar Parku). Miernikiem określającym stopień realizacji była liczba osób odwiedzających obszar Parku.
3. Zajęcia edukacyjne prowadzone przez Park na terenie Parku. Udział Parku w wydarzeniach edukacyjno-promocyjnych poza obszarem Parku oraz działania edukacyjne Parku w Internecie. Miernikiem określającym stopień realizacji była liczba osób korzystająca z oferty edukacyjnej Parku.

Zgodnie z planami działalności na lata 2019-2023 powierzchnia ekosystemów objętych zabiegami ochronnymi powinna wynieść corocznie 105 ha. Ze sprawozdań z działalności za lata 2019-2022 wynikało, iż wskaźnik ten w każdym roku został zrealizowany. Według stanu na 30 czerwca 2023 r. zabiegami ochronnymi objęto 54 ha powierzchni Parku.

W ramach zadania objęcia zabiegami ochronnymi powierzchni ekosystemów, będących w zarządzie Parku realizowano:

- 1) ochronę ekosystemów kserotermicznych (wypas owiec, usuwanie drzew i krzewów – umowy z wykonawcami zewnętrznymi oraz działania pracowników OPN);
- 2) ochronę muraw kserotermicznych, łąk i ziółorośli przez bronowanie i koszenie z wywozem biomasy – działania realizowane przez pracowników OPN;
- 3) pielęgnacja starych sadów – działania realizowane przez pracowników OPN;
- 4) ochrona gatunkowa cennych gatunków poprzez cięcia prześwietlające – działania wykonywane przez pracownik OPN;
- 5) koszenie upraw leśnych – działania wykonywane przez pracownik OPN.

(akta kontroli, str. 913-963)

Wykonawca zadania „Usuwanie nalotów, odrośli drzew i krzewów, koszenie i wywóz biomasy (ochrona czynna muraw kserotermicznych i naskalnych)” został wyłoniony w drodze postępowania o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego. Szczegółowa analiza przedmiotowego postępowania, nie wykazała niezgodności przeprowadzenia postępowania z przepisami ustawy z 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych¹⁶.

(akta kontroli, str. 647-681)

Zgodnie z umową na realizację ww. zadania wykonawca był zobowiązany do wykonania prac polegających na:

- a) usuwaniu tuż przy powierzchni gleby nalotów, odrośli drzew i krzewów na zboczach w obrębie muraw oraz na ścianach i półkach skalnych wraz z wyniesieniem pozyskanej biomasy poza powierzchnię obszaru działań ochronnych i jej utylizację lub pozostawienie poza powierzchnią murawy,
- b) koszeniu runi murawy i utylizacji pozyskanej biomasy we własnym zakresie lub pozostawienie poza powierzchnią murawy.

Działania ochronne miały być wykonane łącznie w obrębie 29 masywów skalnych (ostoi) przeznaczonych do utrzymania muraw kserotermicznych, o łącznej powierzchni 17,53 ha. Zabiegi ochrony czynnej miały być prowadzone przez okres 5 lat w obrębie ostoi w sposób rotacyjny (niektóre ostoje nie miały być obejmowane zabiegami corocznie), według następującego harmonogramu: w 2019 r.

¹⁶Dz. U. z 2019 r. poz. 1843 ze zm.

- 18 masywów o pow. 9,66 ha, w 2020 r. – 20 masywów o pow. 10,24 ha, w 2021 r.
- 23 masywy o pow. 10,81 ha, w 2022 r. – 20 masywów o pow. 13,20 ha i w 2023 r.
- 23 masywy o pow. 12,81 ha.

(akta kontroli, str. 682-691)

Płatność dla wykonawcy następowała po uprzednim odbiorze wykonanych w danym roku robót. Wszystkie prace zostały wykonane w zakresie i w terminach określonych w umowie na realizację zadania.

(akta kontroli, str. 692-733)

Usuwanie gatunków inwazyjnych w związku z występowaniem ich w ekosystemach nieleśnych: łąkowych i kserotermicznych następowało podczas zabiegów koszenia i ujmowane były w sprawozdaniach z realizacji Rocznych Zadań Rzeczowych OPN za lata 2019-2022 w dziale „Ochrona ekosystemów nieleśnych” jako „koszenie łąk” oraz „wykaszenie powierzchni kserotermicznych”. W sprawozdaniach za 2019 r., 2020 r. dodatkowo wykazano likwidację roślin inwazyjnych (rdestowiec), a w 2021 r. likwidację stanowisk rdestowca i likwidację stanowisk glistnika.

(akta kontroli, str. 772-781)

Ponadto w latach 2022-2023 zabiegi usuwania inwazyjnych gatunków realizowane były częściowo przez Uniwersytet Śląski w ramach projektu „Zintegrowane podejście do ochrony ekosystemów przed inwazyjnymi roślinami obcymi w południowej Polsce - IAS/EcoSystem CARE”.

W dniu 12 maja 2022 r. OPN zawarł z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach w związku z realizacją ww. projektu porozumienie w sprawie prowadzenia wypasu owiec w celu redukcji występowania roślin inwazyjnych na działce o pow. 1,7 ha w miejscowości Prądnik Korzkiewski na terenie OPN w latach 2022 i 2023.

Decyzjami z dnia 21 lipca 2022 r. Minister Klimatu i Środowiska w związku z prowadzeniem przez Uniwersytet Śląski monitoringu faunistycznego oraz działaniami mającymi na celu usuwanie inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla gatunków rodzimych i siedlisk przyrodniczych w ramach ww. projektu wyraził zgodę na odstąpienie od obowiązujących na terenie OPN zakazów, w tym: wobec gatunków zwierząt podlegających ochronie gatunkowej (chwywanie okazów gatunków trzmielowatych).

W nawiązaniu do ww. decyzji, Dyrektor Parku wydał w dniu 3 sierpnia 2022 r. zezwolenie nr 24/2022 oraz w dniu 17 maja 2023 r. zezwolenie nr 10/2023 na wykonywanie badań naukowych i działań ochronnych dla Uniwersytetu Śląskiego. W ramach ww. zezwolenia Dyrektor OPN wyraził zgodę m.in. na działania związane z usuwaniem inwazyjnych gatunków obcych pod warunkiem ich prowadzenia poza obszarami ochrony ścisłej na terenie działek wskazanych przez Dyrektora Parku. Usuwane miały być następujące inwazyjne gatunki obce: niecierpek gruczołowaty, gatunki z rodzaju rdestowiec, gatunki z rodzaju nawłóć. Działania polegające na wypasie owiec, w celu zredukowania inwazyjnych gatunków roślin miały być prowadzone po przeprowadzeniu inwentaryzacji botanicznej roślin. Wypas miał zostać rozpoczęty na wyznaczonym obszarze we wczesnym okresie wegetacji roślin inwazyjnych. Wprowadzenie owiec na wypas nastąpić miało przy odroście 10-15 cm. Uniwersytet był zobowiązany po zakończeniu prac w każdym roku badawczym do złożenia sprawozdania z przeprowadzonych badań.

W dniu 28 grudnia 2022 r. Uniwersytet sporządził Raport dotyczący badań naukowych prowadzonych w ramach projektu za 2022 r. Raport zawierał opis działań polegających na zwalczaniu obcych gatunków inwazyjnych z rodzajów nawłóć, rdestowiec, niecierpek gruczołowaty na terenie OPN wraz z oceną poprawności ich wykonania, ocenę efektów prowadzonych działań – monitoring botaniczny (zerowy),

monitoring faunistyczny, redukcję inwazyjnych gatunków roślin poprzez wypas owiec, podsumowanie i wnioski (wraz z rekomendacją dla prowadzenia zwalczania i monitoringu efektów w kolejnym sezonie wegetacyjnym), dokumentację kartograficzną i fotograficzną.

(akta kontroli, str. 773)

W zakresie eliminacji pozostałych inwazyjnych gatunków obcych flory i fauny Dyrektor Parku podał, iż w Planie ochrony ujęto wszystkie gatunki obce stwierdzone na obszarze Parku, które potencjalnie mogą stanowić zagrożenie. Większość ze wskazanych gatunków nie stanowi zagrożenia dla szczególnie cennych i rzadkich gatunków oraz siedlisk OPN, z tego powodu są one na bieżąco obserwowane, aby w przypadku stwierdzenia zagrożenia bezzwłocznie podjąć stosowne działania.

W stosunku do poszczególnych gatunków podejmowano następujące działania:

- niecierpek drobnokwiatowy przed 2015 r. wykonano zabiegi zwalczania gatunku poprzez wrywanie roślin. Obecnie niecierpek drobnokwiatowy nie stanowi zagrożenia dla rzadkich gatunków i siedlisk, natomiast jest na bieżąco obserwowany;
- lilak pospolity - gatunek występujący w OPN w kilku lokalizacjach, który był eliminowany podczas zabiegów usuwania odrośli krzewów w ramach projektu pn. „Ochrona czynna muraw ksero termicznych i naskalnych w Ojcowskim Parku Narodowym oraz utworzenie siedlisk zastępczych dla zagrożonych gatunków flory w formie ogrodu”;
- dąb czerwony - w OPN gatunek nie stanowi zagrożenia dla rzadkich gatunków i siedlisk. Gatunek na bieżąco usuwany z ekosystemów leśnych. W latach 2019-2023 pozyskanie dęba czerwonego wyniosło 115,66 m³;
- robinia akacjowa - gatunek występujący w OPN w kilku lokalizacjach, który był eliminowany podczas zabiegów usuwania odrośli drzew i krzewów w ramach ww. projektu;
- winobluszcz zaroślowy – usuwany podczas prac realizowanych w ogrodzie zastępczym dla szczególnie cennych gatunków OPN w ramach ww. projektu;
- kasztanowiec pospolity - w OPN gatunek nie stanowi wielkoobszarowego zagrożenia, jego występowanie jest znikome, nie jest inwazyjny. W latach 2019-2023 pozyskanie kasztanowca pospolitego, wyniosło 3,64 m³;
- jenot azjatycki - pracownicy Służby Parku dokonują obserwacji gatunku w ramach wykonywania obowiązków służbowych. Zainstalowane fotopułapki pomagają kontrolować liczebność gatunku. Gatunek ten występuje w OPN w stopniu nie stanowiącym zagrożenia dla gatunków rodzimych i szczególnie cennych w Parku. Na terenie Parku nie jest prowadzony odstrzał redukcyjny;
- biedronka azjatycka - pracownicy Służby Parku dokonują obserwacji gatunku w ramach wykonywania obowiązków służbowych, nie jest jednak możliwa eliminacja gatunku ze względu na brak opracowanych metod zwalczania;
- ślinik luzytański - pracownicy Służby Parku dokonują obserwacji gatunku w ramach wykonywania obowiązków służbowych. Gatunek ten występuje w OPN w stopniu nie stanowiącym zagrożenia dla gatunków rodzimych i szczególnie cennych w Parku. W OPN ślinik luzytański nie występuje w zagrażającej ilości ze względu na licznych naturalnych wrogów (ptaki, małe ssaki, płazy, chrząszcze i gady), którzy skutecznie ograniczają jego nadmierne rozmnażanie.

(akta kontroli, str. 1086-1087, 1090-1091)

3.3. W zarządzeniach dotyczących udostępniania obiektów Parku (opisane szerzej w pkt. 2.4 niniejszego wystąpienia) wskazano maksymalną liczbę osób mogących

jednocześnie przebywać na terenie danego obiektu.

(akta kontroli, str. 784-836)

Szacunkowa liczba osób odwiedzających Park w okresie objętym kontrolą wynosiła w 2019 r. – 440 000, w 2020 r. – 290 000, w 2021 r. – 420 000, w 2022 r. - 480 000 osób.

(akta kontroli, str. 913-963)

W kwestii monitorowania liczby odwiedzających OPN Dyrektor Parku wyjaśnił, że w OPN nie obowiązywały opłaty za wstęp, więc liczba odwiedzających ten obszar w ciągu roku opierała się na szacunkach w odniesieniu do sprzedanych biletów wstępu do obiektów (Jaskinia Łokietka, Jaskinia Ciemna, Zamek w Ojcowie, Ekspozycja Przyrodnicza) i opłat parkingowych (dotyczy jedynie parkingów będących w dyspozycji prawnej OPN). Dodatkowo Zamek w Pieskowej Skale, będący w zarządzie Muzeum Narodowego na Wawelu, gości ok. 100 000 osób rocznie (brak dokładnych danych). Na przykładzie 2022 r. liczba zwiedzających 5 obiektów (z zamkiem w Pieskowej Skale) wynosiła ok. 316 700 osób, a liczba sprzedanych biletów na parkingach w zarządzie OPN: parking pod Zamkiem: 44 939x2 (średnia liczba osób w pojeździe) = 89 878, na Złotej Górze: 14 091 x 4 (średnia liczba osób w pojeździe – parking dla autokarów/busów) = 56 364, parkingi w Pieskowej Skale (szacunkowo – do początku 2023 r. parking był w dzierżawie) – ok. 10000x2 = 20 000. Łącznie ok. 480 000 osób. W związku z faktem, iż niektórzy zwiedzający dublują się w obiektach/parkingach, w związku z tym frekwencja nie uwzględniała danych z parkingów zewnętrznych i obiektów (Boroniówka, Grodzisko), będących w innym zarządzie, w celu wyrównania różnic. W OPN nie ma możliwości prowadzenia monitoringu przy użyciu tzw. „trackerów” – systemu zliczającego, ze względu na ok. 20 miejsc wejścia/wyjścia do/z Parku, obecność wsi w centrum OPN oraz licznych dróg: gminnych, powiatowej i wojewódzkiej, przebiegających przez sam środek Parku.

(akta kontroli, str. 1057-1059)

W kwestii oceny wpływu ruchu turystycznego na stan przyrody OPN Dyrektor Parku wyjaśnił, iż szacowanie wpływu na stan przyrody i bioróżnorodności określają systematyczne działania monitoringowe stanu przyrody OPN w poszczególnych siedliskach oraz badania prowadzone przez jednostki zewnętrzne. W ostatnich latach nie były prowadzone analizy porównawcze wpływu ruchu turystycznego na stan poszczególnych siedlisk. Ocena wpływu turystyki znajduje się w planie ochrony OPN w częściach poświęconych zagrożeniom wewnętrznym, potencjalnym i istniejącym i pozostaje aktualna.

(akta kontroli, str. 1057-1059)

W Planie ochrony przyrody OPN określono też działania minimalizujące wpływ turystyki na siedliska, w tym:

- montaż barier, ogrodzeń, szlabanów, linek, płotków, ostrzeżeń kierunkujących i ograniczających dyspersję turystów poza wyznaczone ścieżki i szlaki,
- utrzymywanie w dobrym stanie oznakowania szlaków na terenie OPN,
- montaż i konserwacja krat zabezpieczających przed penetracją jaskinie nieudostępnione do zwiedzania i wyłączenie ze udostępnienia Jaskinię Łokietka i Jaskinię Ciemną w okresie zimowym,
- w sezonie udostępnienie ww. dwóch jaskiń tylko z uprawnionym przewodnikiem,
- prowadzenie edukacji ekologicznej bezpośredniej, w mediach społecznościowych i w mediach ogólnopolskich,
- sprzątnięcie szlaków i ścieżek przez pracowników OPN i wolontariuszy

- akcyjnych,
- zabezpieczenie z jednoczesnym udostępnieniem zwiedzającym wykopów archeologicznych, m.in. w Jaskini Ciemnej,
- patrolowanie obszaru Parku,
- modernizacja istniejących parkingów wraz z infrastrukturą towarzyszącą,
- utrzymywanie w dobrym stanie technicznym szlaków turystycznych oraz kładek i mostków na szlakach oraz tarasów widokowych,
- bieżące remonty zabezpieczeń technicznych, w szczególności poręczy, zastawek i schodów, w miejscach udostępnianych turystycznie,
- naprawę i uzupełnianie tablic i znaków informacyjnych i edukacyjnych oraz bram wjazdowych (witaczy) i słupków urzędowych,
- usuwanie odpadów stałych ze szlaków i ich otoczenia,
- wspieranie samorządów w tworzeniu nowych parkingów poza granicami Parku,
- współdziałanie z samorządami przy realizacji ścieżek rowerowych oraz ciągów pieszych, w tym wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 773 na obszarze Parku,
- utrzymywanie toalet i instalowanie nowych w miejscach dużej koncentracji ruchu turystycznego;
- tworzenie naturalnych ograniczeń, w tym pozostawianie powalonych drzew wzdłuż szlaków turystycznych, w miejscach nielegalnych dyspersji turystycznych,
- współdziałanie z zarządcami dróg przebiegających przez Park w celu ograniczenia lub wyeliminowania ruchu samochodowego przez Park bądź ograniczania lub uniemożliwienia parkowania samochodów na poboczach dróg i w miejscach niedozwolonych, w tym instalowanie przy drogach publicznych zabezpieczeń technicznych uniemożliwiających parkowanie na poboczach dróg.

Dodatkowo:

- utworzenie siedlisk zastępczych dla zagrożonych gatunków flory (ogród przy dyrekcji OPN w ramach projektu współfinansowanego ze środków POiŚ),
- rozwój przestrzeni edukacyjnej za Centrum Edukacyjno-Muzealnym i tzw. ścieżki seniora w Parku zamkowym, skupiającym ruch turystyczny w centrum dzięki licznym atrakcjom turystycznym (tzw. *honey pot* – „kubeczek miodu”) i odciążenie innych obszarów,
- szkolenie przewodników i lektorów zajęć środowiskowych, prowadzących zajęcia na terenie OPN, którzy stają się „ambasadorami” Parku i edukują o właściwych zachowaniach w obszarze chronionym,
- wejście na teren OPN z psem jedynie na uwięzi,
- planowane wznowienie działalności pola namiotowego na Złotej Górze.

(akta kontroli, str. 266-379, 1057-1059)

W kontrolowanym okresie na terenie OPN zorganizowanych zostało łącznie 18 imprez o charakterze rekreacyjno-sportowym, w tym: w 2019 r. – cztery imprezy, 2020 r. – jedna, w 2021 r. – sześć, w 2022 r. pięć i w 2023 r. – dwie. W każdym przypadku¹⁷ przed odbyciem imprezy Dyrektor Parku udzielał zgody na jej organizację.

(akta kontroli, str. 1060-1061)

¹⁷ Z wyjątkiem imprezy „Juromania”, która jest skierowana do turystów indywidualnych, a więc nie jest to zorganizowana sportowa impreza masowa. Wydarzenia odbywają się w obiektach będących poza dyspozycją prawną Parku (np. w Zamku w Pieskowej Skale, Boroniówce itp.). Instytucje koordynujące są natomiast zobowiązane do występowania o zgodę na lot dronem do celów promocyjno-informacyjnych dot. tego wydarzenia.

Szczegółowym badaniem objęto pięć wybranych imprez o charakterze rekreacyjno-sportowym (po jednej imprezie z każdego roku w kontrolowanym okresie)¹⁸:

- „Biegnij z ojcem do Ojcowa – impreza z okazji dnia ojca” zorganizowana 3 czerwca 2023 r. Na wniosek organizatora biegu z dnia 10 maja 2023 r. Dyrektor Parku w dniu 24 maja 2023 r. wyraził zgodę na odstępstwo od zakazu wskazanego w art. 15 ust. 1 pkt. 27 ustawy o ochronie przyrody, poprzez jednorazowe udostępnienie terenu Parku wskazanego przez wnioskodawcę, w celu przeprowadzenia biegu;
- „Perły Małopolski” impreza zorganizowana 11 lipca 2021 r. Na wniosek organizatora z 2 czerwca 2021 r. w dniu 1 lipca 2021 r. Dyrektor Parku wyraził zgodę na odstępstwo od zakazu wskazanego w art. 15 ust. 1 pkt. 27 uoop, poprzez jednorazowe udostępnienie terenu Parku wskazanego przez wnioskodawcę, w celu przeprowadzenia biegu;
- „Koniczynka Trial Maraton” impreza zorganizowana 10 maja 2019 r. Na wniosek organizatora z 5 marca 2019 r. w dniu 11 marca 2019 r. Dyrektor Parku wyraził zgodę na odstępstwo od zakazu wskazanego w art. 15 ust. 1 pkt. 27 uoop, poprzez jednorazowe udostępnienie terenu Parku wskazanego przez wnioskodawcę, w celu przeprowadzenia biegu;
- Rajd Nordic Walking zorganizowany 25 października 2020 r. Na wniosek organizatora z 2 września 2020 r. Dyrektor Parku wyraził zgodę udostępnienie terenu Parku na realizację ww. imprezy;
- „Bieg Niepodległościowy – Niepodległościowa Jedenastka” zorganizowany w dniu 11 listopada 2022 r. Na wniosek organizatora z 22 września 2022 r. Dyrektor Parku w dniu 4 października 2022 r. wyraził zgodę na odstępstwo od zakazu wskazanego w art. 15 ust. 1 pkt. 27 uoop, poprzez jednorazowe udostępnienie terenu Parku wskazanego przez wnioskodawcę, w celu przeprowadzenia biegu;

Powyższe zgody dotyczyły jedynie poruszania się po szlakach turystycznych i drogach publicznych. Organizatorzy imprez zobowiązani byli do zadbania o jak najmniej inwazyjny wpływ na przyrodę.

Zasady udostępniania terenu Parku do turystyki regulowało zarządzenie nr 13/2019 Dyrektora Parku z 12 marca 2019 r.

(akta kontroli, str. 1062-1070)

Na terenie OPN wydzielono szlaki dla turystyki pieszej i rowerowej oraz ścieżki edukacyjne:

- pięć szlaków turystycznych dla pieszych (czerwony, niebieski, żółty, zielony, czarny) o łącznej długości 46,6 km,
- dwa szlaki rowerowe o łącznej długości 12,7 km,
- osiem ścieżek edukacyjnych z 37 przystankami o łącznej długości 25,8 km.

Dodatkowo sześć ścieżek spacerowych o łącznej długości 7,9 km oraz 5 ścieżek Nordic Walking o łącznej długości 27,7 km.

Przy szlakach i ścieżkach zamontowano różnego rodzaju zabezpieczenia (barierki, mostki), mające na celu zapobieganie nielegalnej dyspersji turystów.

(akta kontroli, str. 909-912)

W toku kontroli dokonano oględzin¹⁹ wybranych odcinków szlaków turystycznych i ścieżek edukacyjnych:

¹⁸ Większość imprez organizowana była cyklicznie co rok, w związku z powyższym do kontroli wybrano w każdym roku jedną imprezę, tak by się nie powtórzyły.

¹⁹ W dniach 26 września i 19 października 2023 r.

- 1) ścieżka edukacyjna prowadząca od Jaskini Łokietka do Bramy Krakowskiej odcinek o długości ok. 1,5 km
- 2) szlak zielony, ścieżka edukacyjna Jaskinia Ciemna - Góra Okopy odcinek z drogi gminnej przez Ojców w górę do Jaskini Ciemnej o długości ok. 0,5 km, szlak zielony, ścieżka edukacyjna Jaskinia Ciemna – Góra Okopy odcinek od strony skały Puchacza o długości ok. 0,5 km.
- 3) okolice ruin Zamku w Ojcowie,
- 4) droga do Zamku w Pieskowej Skale.

W wyniku oględzin stwierdzono, że na obszarze Parku wzdłuż szlaków turystycznych i ścieżek edukacyjnych, do zabezpieczenia zbiorowisk roślinnych i ograniczenia zjawiska nielegalnej dyspersji turystów poza wyznaczony szlak, stosowano przede wszystkim metalowe i drewniane barierki oraz poręcze. W miejscach najbardziej atrakcyjnych widokowo wybudowane zostały platformy i pomosty widokowe.

(akta kontroli, str. 762, 1088-1089 pliki 9-11, 18-19, 25)

3.4. W okresie objętym kontrolą Straż Parku nie prowadziła kontroli podmiotów gospodarczych posiadających zezwolenie na prowadzenie działalności na terenie Parku.

(akta kontroli, str. 1075)

W kontrolowanym okresie upoważnieni funkcjonariusze Służby OPN wystawili łącznie 219 mandatów na kwotę 23 700 zł za wykroczenia wynikające z art. 15 ust. 1 *ustawy o ochronie przyrody*. Najwięcej mandatów dotyczyło wykroczeń z art. 15 ust. 1 pkt 15 (ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej wierzchem, z wyjątkiem szlaków i tras narciarskich wyznaczonych przez Dyrektora OPN) - 76 mandatów oraz wykroczeń z art. 15 ust.1 pkt 11 (prowadzenie działalności wytwórczej, handlowej i rolniczej, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony przyrody OPN) – 69 mandatów.

(akta kontroli, str. 782)

Do wystawiania mandatów karnych upoważnionych było i wystawiało je czterech funkcjonariuszy Straży Parku: komendant Straży Parku, z-ca komendanta Straży Parku, st. Strażnik Straży Parku, jeden podleśniczych.

(akta kontroli, str. 783, 1077-1079)

3.5. Z informacji otrzymanej od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie wynikało, iż do RDOŚ nie wpłynęło żadne zgłoszenie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku ani szkody w środowisku dotyczącej obszaru OPN.

(akta kontroli, str. 1076)

3.6. Kwestia prowadzenia przez Park monitoringu ruchu turystycznego i jego wpływu na stan zachowania przyrody została opisana w pkt. 3.3 niniejszego wystąpienia.

3.7. Zgodnie z regulaminem Rady Naukowej Parku, Rada była organem opiniodawczym, doradczym i wnioskodawczym Parku w zakresie ochrony zasobów przyrodniczo-kulturowych Parku, działalności naukowej, edukacyjnej i turystycznej. Do jej zadań należało m.in. opiniowanie projektu planu ochrony parku, dokonywanie co najmniej raz w roku oceny działalności naukowej Parku, ocena stanu, zasobów, tworów i składników przyrody Parku, opiniowanie zasad udostępniania Parku dla celów naukowych, edukacyjnych i turystycznych, ocena realizacji ustaleń planu ochrony, rocznych zadań ochronnych i skuteczności zabiegów ochronnych.

(akta kontroli, str. 417-418)

W latach 2014-2018 tj. w okresie prac nad projektem planu ochrony OPN odbywały się posiedzenia Rady Naukowej Parku, na których omawiano m.in. stopień

zaawansowania prac nad projektem planu ochrony konstrukcją planu, syntezę planu, wyniki konsultacji społecznych.

(akta kontroli, str. 380-414)

W okresie objętym kontrolą (2019-2023) odbyło się sześć posiedzeń Rady Naukowej OPN. Przedmiotem posiedzeń było m.in.:

- 1) opinia RN w sprawie zabiegów ochronnych poprawiających walory krajobrazowe OPN,
- 2) dyskusja w zakresie metodyki walki z roślinami inwazyjnymi,
- 3) rekomendacja działań na stawach położonych w OPN,
- 4) opinia RN w sprawie zadań ochronnych na lata 2020-2022²⁰,
- 5) opinia RN w sprawie projektu budowy zbiorników/polderów przeciwpowodziowych,
- 6) opinia RN w sprawie propozycji budowy „zielonego parkingu” dla samochodów osobowych w centrum Ojcowa na polanie Goplana,
- 7) dyskusja nt. degradacji krajobrazu w OPN
- 8) informacja o realizowanych projektach remontowych dot. obiektów zabytkowych będących własnością Parku,
- 9) informacja dot. przebiegu prac związanych z tzw. „Ogrodem ojcowskim”,
- 10) informacja dot. wykupów gruntów realizowanych przez OPN,
- 11) podsumowanie działalności naukowej i wydawniczej w 2021 r.,
- 12) podsumowanie sezonu turystycznego oraz działalności edukacyjnej w 2021 r.,
- 13) przedstawienie problemów związanych z presją inwestycyjną na terenie OPN,
- 14) informacja o planowanym projekcie LIFE+ dotyczącym ochrony nietoperzy,
- 15) rekomendacja RN w sprawie podjęcia czynnych działań renaturalizacji stawów, w Pieskowej Skale w związku z ich nadmierną eutrofizacją i zarastaniem,
- 16) podsumowanie działań statutowych realizowanych w Parku w 2022 r. (zabiegi ochrony czynnej, działalność naukowa, wydawnicza, edukacyjna, oraz turystyczne udostępnianie).

W związku z opiniami członków Rady Naukowej w zakresie planu zadań ochronnych na lata 2020-2022 zrezygnowano z zapisu dot. budowy wież, punktów widokowych, wyjaśniono zapisy dot. odstrzału zwierząt (dzika, lisa, sarny) dotyczą tylko odstrzałów sanitarnych, a wydawane zezwolenia na odstrzał dotyczą tylko odstrzału dzika i to poza terenem Parku. Ostatecznie Rada Naukowa pozytywnie zaopiniowała zadania ochronne zaplanowane na lata 2020-2022.

(akta kontroli, str. 415-416)

3.8. W okresie objętym kontrolą OPN udzielił łącznie 25 zamówień publicznych na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych²¹. Realizowane przez Park zamówienia były uwzględnione w rocznych planach postępowań o udzielenie zamówień publicznych, gdzie wskazana była ich orientacyjna wartość.

(akta kontroli, str. 515-516)

Ponadto zrealizowano 18 zamówień dot. inwestycji/zakupów inwestycyjnych w oparciu o uregulowania wewnętrzne (zamówienia nie podlegające przepisom upzp).

(akta kontroli, str. 517-521)

Badaniu poddano dwa wybrane celowo zamówienia publiczne udzielone przez OPN w okresie objętym kontrolą:

²⁰ W dniu 7 października 2019 r. Rada Naukowa OPN pozytywnie zaopiniowała propozycje zadań ochronnych Parku na lata 2020-2022

²¹ Dodatkowo w trakcie realizacji kontroli NIK w toku były trzy postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

- 1) „Wykonanie projektu ogrodu i wykonanie ogrodu dla zagrożonych gatunków flory” z 2019 r. w trybie przetargu nieograniczonego na podstawie art. 10 ust. 1 upzp,
- 2) „Wykonanie drewnianej platformy na stawie za Centrum Edukacyjno-Muzealnym wraz z wykonaniem ścieżki z zatoczkami i remonty schodów przy stawie” z 2023 r. w trybie podstawowym bez negocjacji na art. 275 ust. 1 nupzp.

W wyniku analizy dokumentacji z przeprowadzenia ww. postępowań, nie stwierdzono nieprawidłowości.

W postępowaniu pn.: „Wykonanie projektu ogrodu i wykonanie ogrodu dla zagrożonych gatunków flory” wzięło udział dwóch wykonawców, jeden z wykonawców został wykluczony z postępowania na podstawie art. 24 ust.1 upzp (w związku z brakiem wymaganego doświadczenia w projektowaniu i realizacji ogrodów). Oferta tego wykonawcy została odrzucona, dokonano wyboru oferty, wykonawcy który spełnił warunki udziału w postępowaniu. Postępowanie pn.: „Wykonanie drewnianej platformy na stawie za Centrum Edukacyjno-Muzealnym wraz z wykonaniem ścieżki z zatoczkami i remonty schodów przy stawie” zostało podzielone na dwie części:

- realizacja robót budowlanych w zakresie przedsięwzięcia „Wykonanie drewnianej platformy na stawie za Centrum Edukacyjno-Muzealnym wraz z wykonaniem ścieżki z zatoczkami i remonty schodów przy stawie”,
- realizacja usługi w zakresie przedsięwzięcia „Wykonanie i montaż dwóch dotykowych tablic edukacyjnych dot. życia w stawie dostępnych dla osób niepełnosprawnych”.

W postępowaniu na realizację części 1 wzięło udział czterech wykonawców, wszyscy spełnili warunki udziału w postępowaniu, nie odrzucono żadnej oferty, dokonano wyboru najkorzystniejszej oferty. W postępowaniu na realizację części 2 wzięło udział jeden wykonawca, który spełnił warunki udziału w postępowaniu, dokonano wyboru jego oferty.

(akta kontroli, str. 522-554,580-620)

Zgodnie z umową z wykonawcą zadania „Wykonanie projektu ogrodu i wykonanie ogrodu dla zagrożonych gatunków flory” zadanie miało być realizowane w czterech etapach, ostatni etap miał być zakończony do 29 września 2023 r.

(akta kontroli, str. 555-567)

W protokole odbioru robót z 11 października 2023 r. komisja odbiorowa potwierdziła wykonanie ostatniego etapu prac zgodnie z terminem określonym w umowie z wykonawcą zadania.

(akta kontroli, str. 576-579)

W umowach z wykonawcami poszczególnych części w ramach realizacji zadania „Wykonanie drewnianej platformy na stawie za Centrum Edukacyjno-Muzealnym wraz z wykonaniem ścieżki z zatoczkami i remonty schodów przy stawie” ustalono nieprzekraczalny termin wykonania prac 30 sierpnia 2023 r.

(akta kontroli, str. 621-646)

W związku z niewykonaniem prac w terminie w dniu 18 października 2023 r. wykonawcy części 2 wysłano pismo informujące o naliczeniu odsetek karnych w wysokości 1% wynagrodzenia ryczałtowego brutto za każdy dzień zwłoki za niewykonanie umowy, jednocześnie wyznaczając ostateczny termin realizacji zadania na dzień 27 października 2023 r.

(akta kontroli, str. 770)

W zakresie niewykonania prac przez wykonawcę części 1 Dyrektor Parku wyjaśnił, iż wykonawca podjął decyzję o zaprzestaniu prac i oddaleniu się tzw. „placu budowy”. Termin realizacji zadania, zgodnie z umową, określony został na 30 sierpnia 2023 r.

Wykonawca w sierpniu złożył wniosek o przedłużenie terminu realizacji w zakresie drewnianego pomostu. Po analizie wniosku uznano, iż istnieją uzasadnione podstawy do przedłużenia terminu realizacji tej części robót jedynie do 8 września 2023 r., natomiast wykonawca oczekiwał przedłużenia terminu do 30 października 2023 r. Zawarto aneks do umowy z wydłużeniem terminu do 8 września 2023 r. W dniu 1 września 2023 r. (dzień po odbiorze części wykonanych prac) wykonawca opuścił plac budowy. W związku z powyższym w dniu 21 września 2023 r. została wykonawcy formalnie wypowiedziana umowa w części dotyczącej niewykonanych prac (drewniana platforma) wraz z naliczeniem umownych odsetek karnych. Wykonawca nie uiścił naliczonych kar, w związku z powyższym w najbliższym czasie sprawa zostanie skierowana do sądu w celu egzekucji wierzytelności.

(akta kontroli, str. 764-769)

W toku kontroli²² przeprowadzono oględziny zadań realizowanych w ramach poddanych szczegółowej kontroli postępowań o udzielenie zamówienia publicznego. W wyniku oględzin ogrodu dla zagrożonych gatunków flory, zlokalizowanego w pobliżu budynku Dyrekcji Parku ustalono, iż wykonany ogród podzielony został na trzyczęści: sfera roślinności łąkowej, strefa roślinności leśnej i strefa roślinności kserotermicznej. W każdej ze stref zasadzono rośliny rzadkie i zagrożone wyginięciem. Przykładowo:

- w strefie roślinności łąkowej: chaber miękkowłosy, pełnik europejski,
- w strefie roślinności leśnej: czosnek niedźwiedzi, jęczycznik zwyczajny, tojad dzióbaty, śnieżyczka przebiśnieg
- w strefie roślinności kserotermicznej: kostrzewa biała, macierzanka wczesna, goryczuszka orzęsiona, ostnica piórkowata, koniczyna długokłosa.

(akta kontroli, str. 763, 1088-1089 pliki 1-8, 13, 21-24)

W wyniku przeprowadzonych w toku kontroli oględzin miejsca realizacji zadania „Wykonanie drewnianej platformy na stawie za Centrum Edukacyjno-Muzealnym wraz z wykonaniem ścieżki z zatoczkami i remonty schodów przy stawie” ustalono, iż do dnia przeprowadzenia oględzin tj. 19 października 2023 r. wykonana została ścieżka prowadząca do stawu oraz schody kamienne, do wykonania pozostała drewniana platforma na stawie.

(akta kontroli, str. 762, 1088-1089 pliki 12, 14-17, 20)

Zarządzeniem nr 8/2021 Dyrektora Parku wprowadzony został „Regulamin udzielania zamówień publicznych w OPN” oraz „Regulamin pracy Komisji Przetargowej w OPN”. Zgodnie z postanowieniami regulaminu udzielania zamówień publicznych zamówienia o szacunkowej kwocie netto wyższej niż 130 tys. zł udzielane miały być w trybie postępowań przetargowych. Zamówienia publiczne o szacunkowej kwocie niższej niż 130 tys. zł netto udzielane miały być w oparciu o regulamin. Wszystkie postępowania musiały być prowadzone z zachowaniem zasad: konkurencyjności (równego traktowania wykonawców), przejrzystości postępowania, formy elektronicznej. W przypadku postępowań prowadzonych w oparciu o wewnętrzny regulamin udzielania zamówień wybór wykonawcy miał się odbywać na podstawie procedury rozeznania rynku w oparciu o otrzymaną co najmniej jedną ważną (spełniającą wymogi) ofertę.

(akta kontroli, str. 419-450)

Analizie poddano dwa wybrane celowo zamówienia²³, niepodlegające przepisom upzp, przeprowadzone przez Parku w okresie objętym kontrolą w oparciu

²² W dniu 19 października 2023 r.

²³ 1. Zakup rzutników do ekspozycji muzealnej w OED z 2019 r. oraz 2. Inwestycja odtworzeniowa zabytkowego budynku „Pod Koroną” – aktualizacja dokumentacji z 2021 r.

o uregulowania wewnętrzne w tym zakresie. Zamówienia zostały zrealizowane w trybie zapytania cenowego. Ogłoszenia zawierały opis przedmiotu zamówienia, kryteria wyboru ofert, termin realizacji zamówienia, termin składania i otwarcia ofert. Informacja z wykazem złożonych ofert została przedstawiona do wiadomości publicznej. Dokonano wyboru najkorzystniejszych ofert. Każdorazowo odbiór przedmiotu zamówienia następował przez sporządzenie protokołu odbioru.

(akta kontroli, str. 734)

3.9. W okresie objętym kontrolą OPN zorganizował szereg działań o charakterze edukacyjno-informacyjnym łącznie 334 (według stanu do 17 września 2023 r.), w 2019 r. – 103, w 2020 r. – 83, w 2021 r. – 53, w 2022 r. – 47, w 2023 r. (do 17 września) – 48.

W ramach ww. działań OPN organizował m.in. corocznie: imprezę związaną z Rocznicą Wybuchu Powstania Styczniowego, Międzynarodowy Dzień Parków Narodowych, Program/piknik - Przyjaciół Małopolskich Parków Narodowych, Festiwal Nietoperzy, Święto Szlaku Orlich Gniazd, Rajd dla młodzieży starszej "Ojcowska Złota Jesień", Akcję Sprzątania "OPN Kochamy Więc Go Sprzątamy", CHOPIN w OJCOWIE - dwudniowy koncert szopenowski, ponadto inne imprezy oraz lekcje, prelekcje, warsztaty, wykłady itp. dla uczniów szkół podstawowych, średnich, innych instytucji.

(akta kontroli, str. 1054-1055)

3.10. Dyrektor Parku wyjaśnił, iż do problemów na jakie napotykał OPN w realizacji zadań związanych z ochroną przyrody i udostępnianiem obszaru Parku należały:

1. Niekorzystna struktura własnościowa na terenie OPN - własność prywatna w granicach OPN (niecałe 30 %).
2. Obecność całego obszaru wsi Ojców na terenie OPN rodzi konflikty na linii działalność inwestycyjna ochrona przyrody, antropopresja i synantropizacja gatunków.
3. Zabudowa strefy ochronnej (otuliny) Parku i presja inwestycyjna – postępująca izolacja obszaru Parku i przerywanie przez zabudowę i infrastrukturę powiązań ekologicznych między Parkiem a najbliższymi ostojami leśnymi.
4. Ruch samochodowy – obecność licznych dróg gminnych, powiatowej i wojewódzkiej na obszarze Parku, oraz wzmożony ruch na drodze krajowej 94, przylegającej do organicy otuliny OPN a częściowo do granicy samego Parku.
5. Braki finansowe – częściowo konkurencja o środki publiczne z innymi podmiotami. Koszty specjalistycznych zabiegów ochrony czynnej prowadzone w obrębie masywów skalnych są bardzo wysokie. Bez pozyskania funduszy z zewnątrz i zatrudnienia specjalistycznej firmy z uprawnieniami alpinistycznymi, pracownicy parku nie są w stanie ich wykonać.
6. Brak akceptacji mieszkańców ws. wzmocnienia ochrony krajobrazowej, w tym powołania Parku kulturowego w miejscowości Ojców.
7. Masowa turystyka – dyspersja poza szlaki turystyczne.
8. Gatunki inwazyjne, szczególnie gatunki rozprzestrzeniające się gruntach prywatnych mieszkańców.
9. Zmiany klimatu, zmiany stosunków wodnych, zanieczyszczenie wód, awarie oczyszczalni na terenie OPN.
10. Zanieczyszczenie powietrza pochodzące ze spalania paliw stałych w gospodarstwach domowych i zanieczyszczeń emitowanych przez samochody.
11. Wałęsające się psy i koty polujące w lasach OPN.
12. Nieprzestrzeganie zasad obowiązujących na terenie OPN – m.in. zbiór grzybów, penetracja obszarów położonych poza miejscami udostępnionymi, nielegalne

- biwakowanie, palenie ognisk/grillowanie.
13. Częściowo brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin, na obszarze na Parku i jego otuliny.
 14. Dewastacje (np. tablic, skałek).
 15. Pozostawianie dużych ilości odpadów związanych z ruchem turystycznym i obecnością licznych obiektów gastronomicznych na terenie OPN.
 16. Brak możliwości pozyskiwania funduszy na remont zabytków ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

(akta kontroli, str. 1056)

3.11. W Planie ochrony przyrody OPN wskazano:

1) sposoby monitoringu stanu ochrony siedlisk przyrodniczych. Monitoring obejmować miał powierzchnie siedliska, strukturę i funkcję oraz perspektywy ochrony dla następujących siedlisk:

- subkontynentalne zarośla okołopannońskie co 6 lat od 2022 r.,
- murawy kserotermiczne z częstotliwością co 6 lat od 2022 r.,
- niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie co 5 lat od 2022 r. źródłiska wapienne ze zbiorowiskami *Cratoneurion commutati* co 6 lat od 2022 r.
- górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk, mechowisk co 4 lata od 2022 r.,
- podgórskie i wyżynne rumowiska wapienne ze zbiorowiskami *Stipion calamagrostis* co 6 lat od 2022 r.,
- wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami *Potentilletalia caulescentis* co 6 lat,
- jaskinie niedostępne do zwiedzania co 5 lat od 2023 r.,
- kwaśne buczyny co 6 lat od 2023 r.,
- żyzne buczyny co 6 lat od 2023 r.,
- ciepłolubne buczyny storczykowe co 4 lata od 2023 r.,
- grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny co 6 lat od 2023 r.,
- jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach co 6 lat od 2023 r.,
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe co 6 lat od 2023 r.;

2) sposoby monitoringu stanu ochrony gatunków roślin. Monitoring miał obejmować: stan populacji, stan siedliska roślin oraz perspektywy ochrony gatunku obuwika pospolitego co 3 lata od 2023 r.;

3) sposoby monitoringu stanu ochrony gatunków zwierząt. Monitoring miał obejmować stan populacji i perspektywy zachowania (w niektórych przypadkach stan siedliska zwierząt) następujących zwierząt:

- mopek – corocznie,
- nocek Bechsteina – corocznie,
- nocek łydkowłosy – corocznie,
- nocek orzęsiony – corocznie,
- nocek duży – corocznie,
- podkowiec mały – corocznie,
- bóbr europejski – co 6 lat od 2022 r.,
- wydra – co 6 lat od 2022 r.,
- traszka grzebieniasta - co 6 lat od 2022 r.,
- czerwończyk nieparek - co 6 lat od 2022 r.

OPN prowadził monitoring przyrodniczy zgodnie z częstotliwością założoną w Planie ochrony przyrody, w tym m.in.:

- corocznie monitoring nietoperzy hibernujących w jaskiniach OPN (w tym: mopek, nocek duży, nocek orzęsiony, nocek łydkowłosy, podkowiec mały) dodatkowo monitoring letnich stanowisk (kolonii rozrodczych) nietoperzy i monitoring zimowy wybranych gatunków nietoperzy,

- corocznie monitoring płazów (żaba trawna, ropucha szara, traszka grzebieniasta, traszka zwyczajna),
- w 2019 r. i 2020 r., 2022 r. monitoring subkontynentalnych zarośli okołopannońskich (zespół wisienki stepowej),
- w 2020 r. monitoring zióloroślowej murawy kserotermiczna Origano-Brachypodietum, w celu oceny zmian składu gatunkowego murawy i stopnia jej regeneracji pod wpływem prowadzonych zabiegów ochrony czynnej,
- w 2021 r. i 2023 r. monitoring ichtiofauny Prądnika,
- w 2021 r., w 2022 r. monitoring muraw kserotermicznych,
- w 2021 r. monitoring podgórskich i wyżynnych rumowisk wapiennych, grądu środkowo europejskiego oraz jaworzyn i lasów klonowo-lipowych na stromych stokach,
- w 2022 r. monitoring wapiennych ścian skalnych, pogórskich i wyżynnych rumowisk wapiennych, górskich i nizinnych torfowisk, źródeł wapiennych ze zbiorowiskami Cratoneurion commutati, niżowych i górskich łąk świeżych, gatunku cypridium calceolus, traszki grzebieniastej, czerwonończyka nieparka
- w 2022 r. i w 2023 r. monitoring wydry i bobra,
- w 2023 r. monitoring jaskini nieudostępionych do zwiedzania, jaworzyny z jęczmikiem zwyczajnym, buczyn ciepłolubnych

W związku z wynikami prowadzonego monitoringu modyfikowano działania ochronne m.in.:

- a) skoordynowano służby zajmujące się ochroną płazów (służby Parku, osoby wspierające z Towarzystwa na Rzecz Ochrony Przyrody) w celu uniknięcia zbyt wczesnego demontażu siatek zabezpieczających,
- b) wprowadzono większą kontrolę służb Parku nad działaniami ochronnymi przez firmy zewnętrzne, w celu uniknięcia wycinania krzewów wisienki podczas prowadzonych zabiegów ochrony czynnej (wykaszenie runi, nalotów i odrośli drzew i krzewów),
- c) w celu poprawy siedliska muraw kserotermicznych wzbogacono murawę w gatunki: dzwonek syberyjski, zawilec wielokwiatowy i turzycza wczesna,
- d) nawiązanie współpracy z Wodami Polskimi w celu poprawy jakości wody potoku Prądnik i w stawach w Pieskowej Skale,
- e) w zakresie poprawy stanu siedliska dla wydr (brak możliwości poprawy obszar parku jest obszarem krasowym o skąpych zasobach wodnych, nie można też zlikwidować barier antropogenicznych w postaci dróg czy zabudowy,
- f) w zakresie poprawy parametrów siedliska bobrów (brak możliwości poprzez zmniejszenie antropopresji, 30% stanowi własność prywatną).

Raporty z monitoringu siedlisk na poszczególnych stanowiskach zawierały informację m.in. w zakresie rodzaju siedliska, jego lokalizacji i powierzchni objętej monitoringiem, stanu ochrony siedliska.

(akta kontroli, str. 266-379, 857-908)

Zgodnie z obowiązkiem wynikającym z art. 31 ustawy o ochronie przyrody w zakresie przekazywania GDOŚ oceny realizacji celów ochrony obszaru Natura 2000 Park przesłał w dniu 23 lipca 2018 r. raport zawierający analizę stanu zachowania siedlisk i gatunków występujących w OPN (obszar Natura 2000). Raport zawierał m.in. informację o zagrożeniach i podjętych przez Park działaniach ochronnych w stosunku do siedlisk i gatunków występujących na obszarze Natura 2000 Dolina Prądnika.

(akta kontroli, str. 1094-1135)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Wykonana w toku kontroli analiza przebiegu granic wykazała, iż przebieg granic wskazany w rozporządzeniu w sprawie utworzenia OPN nie jest zgodny z przebiegiem granic wynikających z danych ewidencyjnych Parku oraz danym wykazanymi w CRFOP.

W rozporządzeniu wskazano, iż:

- granica OPN przebiega *wschodnią granicą działek nr 637 i 636* w obrębie Czajowice, podczas gdy według danych ewidencyjnych granica Parku przebiega *wschodnią granicą działek nr 536 i 537*,
- granica OPN przebiega *południową granicą drogi gminnej - działka nr 1103, załamuje się w kierunku północno-wschodnim i biegnie północno- zachodnią granicą działki nr 903* w obrębie Sąsów. Według danych ewidencyjnych granica Parku przebiega *południową granicą działki nr 1103 oraz północno-zachodnią granicą działek nr 902 i 901*,
- granica OPN przebiega *zachodnią granicą działek nr 548, 637* w obrębie Wola Kalinowska. Według danych ewidencyjnych granica przebiega *zachodnią granicą działek nr 548 i 657*,
- działka nr 119/1 w obrębie Prądnik Korzkiewski znajduje się w granicach Parku. Według danych ewidencyjnych w granicach Parku znajduje się działka nr 119/2 (akta kontroli, str. 837-846, 849-854)

Dyrektor wyjaśnił, iż ww. przebiegu granic w rozporządzeniu w sprawie utworzenia OPN są błędy, polegające na wskazaniu błędnych numerów działek:

W rozporządzeniu wskazano, iż:

- granica OPN przebiega *wschodnią granicą działek nr 637 i 636* w obrębie Czajowice, w rzeczywistości granica Parku przebiega *wschodnią granicą działek nr 536 i 537*,
- granica OPN przebiega *południową granicą drogi gminnej - działka nr 1103, załamuje się w kierunku północno-wschodnim i biegnie północno- zachodnią granicą działki nr 903* w obrębie Sąsów. W rzeczywistości granica Parku przebiega *południową granicą działki nr 1103 oraz północno-zachodnią granicą działek nr 902 i 901*,
- granica OPN przebiega *zachodnią granicą działek nr 548, 637* w obrębie Wola Kalinowska. W rzeczywistości granica przebiega *zachodnią granicą działek nr 548 i 657*,
- działka nr 119/1 w obrębie Prądnik Korzkiewski znajduje się w granicach Parku. W rzeczywistości w granicach Parku znajduje się działka nr 119/2

Ponadto w ww. rozporządzeniu nie zostały ujęte działki ewidencyjne nr 451 w obrębie Wola Kalinowska, nr 1462/2 w obrębie Skala- Wieś, nr 218/1, 232, 233/1 w obrębie Smardzowice oraz nr 822 w obrębie Sąsów. Działki te są w dyspozycji prawnej OPN, a tym samym powinny znajdować się w granicach Ojcowskiego Parku Narodowego. Jednocześnie Dyrektor podał, iż nie informował ministra właściwego do spraw środowiska o błędach w treści rozporządzenia. Stosowna informacja zostanie przekazana po dokładnej weryfikacji posiadanych danych dot. przebiegu granicy z treścią rozporządzenia wraz z wnioskiem o dokonanie stosownych zmian.

(akta kontroli, str. 847-848, 855-856)

NIK uwzględnia powyższe wyjaśnienia wskazujące, że opisane rozbieżności nie powstały na skutek działań Parku.

W toku kontroli²⁴ wystąpiono do Ministra Klimatu i Środowiska o informację dotyczącą przyczyn rozbieżności między opisem przebiegu granic zamieszczonym w rozporządzeniu w sprawie utworzenia OPN a przebiegiem granic wynikającym z danych ewidencyjnych Parku oraz Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody.

²⁴ Pismo z 20 października 2023 r.

(akta kontroli, str. 1080)

W odpowiedzi na ww. pismo Minister Klimatu i Środowiska podał m.in, iż granice OPN zostały określone w rozporządzeniu z 1997 r., wskazując numerację działek aktualną w chwili stanowiącej ww. rozporządzenia. Od tego czasu, w związku ze zmianami w ewidencji gruntów spowodowanymi ewentualnymi podziałami lub scaleniami gruntów, numeracja ta mogła ulec zmianie. Prowadzenie spraw z zakresu ewidencji gruntów należy do kompetencji właściwego miejscowo starosty. Minister nie otrzymuje informacji dotyczących zmian w ewidencji gruntów w obszarze parków narodowych.

Jednocześnie Minister poinformował, że w czerwcu 2023 r. dyrektorzy wszystkich parków narodowych otrzymali polecenie dokonania przeglądu aktualności danych publikowanych w CRFOP oraz ich niezwłoczną aktualizację, w przypadku stwierdzenia niezgodności między danymi prezentowanymi w CRFOP a danymi ujętymi we właściwych aktach prawnych.

(akta kontroli, str. 1081-1083)

OCENA CZĄSTKOWA

Planowane przez Park zadania ochronne przyjęte Zarządzeniami Ministra Środowiska były tożsame z zadaniami ochronnymi w ustanowionym Planie ochrony OPN. Zadania te zostały zrealizowane, w większości własnymi siłami przez pracowników Parku, z wyjątkiem zadania usuwanie nalotów, odrośli drzew i krzewów, koszenie i wywóz biomasy z muraw kserotermicznych i naskalnych, zleconemu podmiotowi zewnętrznemu w ramach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Analiza przedmiotowego postępowania nie wykazała nieprawidłowości w jego udzieleniu. Wykonawca zadania wykonywał prace, zgodnie z zawartą umową. Tylko jedno z zadań ochronnych zaplanowanych na obszarze ochronny czynnej (dotyczące pozyskiwania nasion z drzew leśnych) nie zostało zrealizowane, gdyż nie istniała konieczność przebudowy drzewostanów.

W wyniku analizy dwóch postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, jak również dwóch postępowania, w przypadku których nie miały zastosowania przepisy w zakresie udzielania zamówień publicznych nie stwierdzono nieprawidłowości.

W ocenie NIK problem rozbieżności dotyczący numerów działek, przez które przebiega granica OPN wskazanych w *rozporządzeniu w sprawie utworzenia OPN* a danych ewidencyjnych Parku oraz CRFOP, nie wynikał z nieprawidłowych działań Parku.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzoną rozbieżnością dotyczącą przebiegu granic Parku, wskazaną w *rozporządzeniu w sprawie utworzenia OPN*, a wynikającą z danych ewidencyjnych, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujący wniosek:

Wnioski

Wystąpienie do Ministra Klimatu i Środowiska o sprostowanie treści *rozporządzenia w sprawie utworzenia OPN* w zakresie przebiegu granic Parku.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Krakowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kraków, 22 listopada 2023 r.

Kontroler
Anna Stochel-Lukasińska
główny specjalista kp.

/-/

Dyrektor
Delegatury Najwyższej Izby Kontroli
W Krakowie

/-/

Jolanta Stawska